Promemoria

2010-05-03 U2010/2818/S

Utbildningsdepartementet

Legitimation för lärare och förskollärare

Innehållsförteckning

Sammanfattning ... 3
1. Författningstext ... 5
1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:xxx) ... 5
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:xxx) om införande av skollagen ... 16
1.3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ... 17
1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2010:xxx) om lärare och förskollärare ... 18
1.5 Förslag till förordning (2010:xxx) om lärar- och förskollärarregister ... 18
2. Ärendet och dess beredning ... 21
3. En remisspromemoria om legitimationssystemet ... 21
4. Förslag ... 22
4.1 Legitimation som visar behörigheten – i huvudsak ett krav för att få undervisa ... 22
4.2 Statens skolverk meddelar lärar- och förskollärarlegitimation – beteckningar som bara får användas i skolväsendet ... 25
4.3 Lärare som får undervisa även om de inte har legitimation ... 31
4.4 Undantag från kravet på legitimation under vissa förutsättningar ... 31
4.5 Anställning av lärare och förskollärare ... 33
4.6 Lektor – en statlig utnämning ... 34
4.7 Legitimerade lärare ska sätta betyg ... 36
4.8 Introduktionsperioden ... 39
4.9 Ansökan om legitimation ... 43
4.10 Lärarnas ansvarsnämnd ... 46
4.11 Varning och återkallelse av legitimation ... 49
4.12 Förfarandet vid Lärarnas ansvarsnämnd ... 54
4.13 Register ... 56

4.14 Sekretess ... 58
5. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 58
6. Konsekvenser ... 60
6.1 Syftet med en reglering om legitimation för lärare och förskollärare ... 60
6.2 Alternativ till en ny reglering ... 60
6.3 Berörda av regleringen ... 61
6.4 Ekonomiska konsekvenser ... 61
6.5 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen ... 64
6.6 Särskilda konsekvenser för huvudmän för enskilda skolor, förskolor och fritidshem ... 65
7. Författningskommentar ... 67
7.1 Författningskommentar till bestämmelserna i skollagen ... 67
2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning ... 67
7.2 Författningskommentar till bestämmelsen om införandet av skollagen ... 79
7.3 Författningskommentar till bestämmelsen i offentlighets- och sekretesslagen ... 80

Bilaga 1 Sammanfattning av delar av betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) ... 82

Bilaga 2 Författningsförslag i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) av betydelse för förslagen i remisspromemorian ... 85

Bilaga 3 Förteckning remissinstanserna: Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) ... 92

Sammanfattning

I remisspromemorian presenteras förslag till ett legitimationssystem för lärare och förskollärare. Förslagen har tagits fram inom Utbildningsdepartementet med utgångspunkt i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52). I betänkandet saknades bl.a. förslag om förfarandet vid en ny nämnd, Lärarnas ansvarsnämnd, varför det är nödvändigt att komplettera med och remittera sådana förslag. Förslagen om legitimation för lärare och förskollärare presenteras dock i sin helhet i denna promemoria så att de nya förslagen ska kunna förstås i sitt sammanhang.

Det finns flera syften med att införa ett legitimationssystem. Alla elever och barn ska undervisas av väl kvalificerade lärare och förskollärare som har prövats och visat sig vara lämpliga för yrket. Genom legitimationen skapas en dubbel kvalitetssäkring av den blivande lärarens eller förskollärarens lämplighet, dels i lärar- eller förskollärarutbildningen, dels under introduktionen i yrket. En legitimation ska också kunna återkallas om det visar sig att en lärare eller förskollärare inte längre är lämplig för yrket, vilket borgar för ökad rättssäkerhet för elever och barn. Legitimationssystemet kan därigenom också bidra till att statusen på lärar- och förskolläraryrkena höjs, så att möjligheterna att rekrytera personer som har något av yrkena som sitt förstahandsval kan bli bättre än i dag.

Det ska i framtiden krävas legitimation som lärare respektive förskollärare för att få anställas i skolväsendet utan tidsbegränsning. Av legitimationen ska det framgå i vilken verksamhet eller i vilka skolformer, årskurser och ämnen läraren eller förskolläraren är behörig att undervisa. En legitimation ska kunna kompletteras om läraren eller förskolläraren genom kompletterande kurser skaffat sig ytterligare behörighet. Det ska vara Statens skolverk som utfärdar legitimationer och upprättar ett register med uppgifter om legitimerade, eller tidigare legitimerade, lärare och förskollärare.

Förutsättningarna för att kunna ansöka om legitimation föreslås vara att lärare ska ha en lärarexamen och förskollärare en förskollärarexamen. Examen kan ha uppnåtts på olika vägar. Läraren respektive förskolläraren kan ha gått ett program som lett till examen eller ha en annan högskoleutbildning som gett tillräckliga ämneskunskaper och därefter ha gått en kompletterande pedagogisk utbildning. En lärare kan också ha yrkeskunskaper som validerats och därefter ha gått en pedagogisk utbildning som lett till en examen. Han eller hon ska därefter ha tjänstgjort minst ett läsår eller motsvarande på heltid under stöd av en mentor (introduktionsperiod). Introduktionsperioden ska i huvudsak omfatta undervisning, och uppgifter som tillhör undervisningen, som svarar mot

lärarens eller förskollärarens examen. Under denna tid ska rektorn eller förskolechefen ha bedömt lärarens eller förskollärarens lämplighet. En lärare eller förskollärare kan också ha ett utländskt behörighetsbevis, t.ex. en utländsk lärarexamen eller legitimation, som grund.

Endast legitimerade lärare ska, med ett par undantag, självständigt få sätta betyg. En lärare som inte är legitimerad ska sätta betyg tillsammans med en legitimerad lärare.

Som ett karriärsteg för lärare och förskollärare ska staten få utnämna lektorer. För att bli lektor ska det krävas att läraren eller förskolläraren är legitimerad och därefter har avlagt doktorsexamen eller minst licentiatexamen och visat pedagogisk skicklighet under minst fyra år.

Lärarnas ansvarsnämnd inom Statens skolverk ska bildas för att pröva ärenden om varningar, återkallande av legitimationer och nya legitimationer till personer som tidigare fått legitimationen återkallad. Statens skolinspektion ska vara den instans som kan göra anmälningar till nämnden. Den legitimerade ska också själv kunna ansöka om att få sin legitimation återkallad.

Kostnaderna för legitimationssystemet beräknas uppgå till 260 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2013. År 2011 kommer uppbyggnaden av systemet att starta och kostnaden beräknas uppgå till 22 miljoner kronor. Bestämmelserna ska börja tillämpas fullt ut den 1 juli 2012, vilket innebär halvårseffekt, dvs. kostnaden beräknas till 130 miljoner kronor för 2012.

1. Författningstext

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:xxx)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:xxx)
dels att 1 kap. 12 §, 2 kap. 1 §, 13, 15, 16, 17, 18, 20 och 24 §§, 3 kap. 15 § och 28 kap. 3 och 4 §§ samt rubriken till 27 kap. ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas 19 nya paragrafer 27 kap. 7-25 §§ samt närmast före 27 kap. 1 och 7 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2009/10:165	*Föreslagen lydelse*
	1 kap.
	12 §
Lagen är uppdelad i 29 kapitel som innehåller - inledande bestämmelser (1 kap.) och - bestämmelser om huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.), - barns och elevers utveckling mot målen (3 kap.), - kvalitet och inflytande (4 kap.), - trygghet och studiero (5 kap.), - åtgärder mot kränkande behandling (6 kap.), - skolplikt och rätt till utbildning (7 kap.), - förskolan (8 kap.), - förskoleklassen (9 kap.), - grundskolan (10 kap.), - grundsärskolan (11 kap.), - specialskolan (12 kap.), - sameskolan (13 kap.), - fritidshemmet (14 kap.), - gymnasieskolan (15, 16 och 17 kap.), - gymnasiesärskolan (18 och 19 kap.), - kommunal vuxenutbildning (20 kap.), - särskild utbildning för vuxna (21 kap.), - utbildning i svenska för invandrare (22 kap.), - entreprenad och samverkan (23 kap.), - vissa särskilda utbildningsformer (24 kap.), - annan pedagogisk verksamhet (25 kap.), - tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (26 kap.),	Lagen är uppdelad i 29 kapitel som innehåller - inledande bestämmelser (1 kap.) och - bestämmelser om huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.), - barns och elevers utveckling mot målen (3 kap.), - kvalitet och inflytande (4 kap.), - trygghet och studiero (5 kap.), - åtgärder mot kränkande behandling (6 kap.), - skolplikt och rätt till utbildning (7 kap.), - förskolan (8 kap.), - förskoleklassen (9 kap.), - grundskolan (10 kap.), - grundsärskolan (11 kap.), - specialskolan (12 kap.), - sameskolan (13 kap.), - fritidshemmet (14 kap.), - gymnasieskolan (15, 16 och 17 kap.), - gymnasiesärskolan (18 och 19 kap.), - kommunal vuxenutbildning (20 kap.), - särskild utbildning för vuxna (21 kap.), - utbildning i svenska för invandrare (22 kap.), - entreprenad och samverkan (23 kap.), - vissa särskilda utbildningsformer (24 kap.), - annan pedagogisk verksamhet (25 kap.), - tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (26 kap.),

- Skolväsendets överklagandenämnd (27 kap.),	- Skolväsendets överklagandenämnd *och Lärarnas ansvarsnämnd* (27 kap.),
- överklagande (28 kap.), samt	- överklagande (28 kap.), samt
- övriga bestämmelser (29 kap.).	- övriga bestämmelser (29 kap.).

2 kap.

13 §

Huvudmannen ska för undervisning använda lärare eller förskollärare som har en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren eller förskolläraren ska bedriva.	*Endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning får bedriva denna undervisning.*
Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utbildning som krävs för att få bedriva viss undervisning i skolväsendet.	Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om *legitimation och* vilken utbildning som krävs för att *vara behörig att* bedriva viss undervisning i skolväsendet.

15 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om villkoren för ett sådant behörighetsbevis som avses i 15 §.	*En legitimerad lärare eller förskollärare har ansvar för den undervisning som han eller hon bedriver.* *Det som sägs i första stycket gäller också lärare utan legitimation som ska undervisa i tvåspråkiga skolor, modersmål, yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning.*

16 §

Den som har en utländsk lärar- eller förskollärarexamen kan få ett behörighetsbevis av Högskoleverket. Ett sådant bevis ger den behörighet att undervisa i skolväsendet som framgår av beviset. *Behörighetsbevis ska utfärdas om den utländska utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar sådan utbildning som avses i 13 §.* *Den som har ett annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska kan få ett behörighetsbevis endast om han eller hon har de kunskaper i svenska som behövs*	*Statens skolverk ska efter ansökan meddela legitimation till en lärare eller förskollärare som* *1. har behörighetsgivande examen,* *2. med tillfredsställande resultat har genomfört en introduktionsperiod om minst ett läsår eller motsvarande på heltid inom undervisning som i huvudsak svarar mot examen, och* *3. i övrigt är lämplig att inneha legitimation.* *Skolverket ska efter ansökan komplettera en lärares eller förskollärares legitimation om han eller hon gått ytterligare behörighetsgrundande utbildning och i övrigt är lämplig att inneha legitimation.*

	Legitimation får inte meddelas om förhållandena är sådana att legitimationen skulle ha återkallats om sökanden hade varit legitimerad.
	Beteckningen legitimerad lärare respektive legitimerad förskollärare får i skolväsendet bara användas av den som har fått legitimation som lärare eller förskollärare.
17 §	
Huvudmän som anordnar annan undervisning än språkundervisning på ett främmande språk får trots 13 § första stycket för denna undervisning *använda* en lärare som inte har *utbildning* som avses i 13 § *eller behörighetsbevis enligt 15 §*. Detta gäller bara om han eller hon	Huvudmän som anordnar annan undervisning än språkundervisning på ett främmande språk får för denna undervisning använda en lärare som inte *har legitimation enligt* 13 §.
	Detta gäller bara om han eller hon
1. har en utländsk lärarutbildning som motsvarar en svensk lärarexamen, och	
2. har kompetens att undervisa på det främmande språket.	
Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vilka språk som avses.	
18 §	
Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som har den *utbildning* som krävs enligt 13 § *eller ett behörighetsbevis enligt 15 §* eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, får huvudmannen *använda* en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska	Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som *uppfyller kraven* enligt 13 § eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, får huvudmannen använda en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska
1. vara lämplig att bedriva undervisningen, och	1. vara lämplig att bedriva undervisningen, och
2. i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som krävs för undervisningen.	2. i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning *som krävs för att vara behörig att bedriva* undervisningen.
En person som avses i första stycket får användas för att bedriva undervisning under högst ett år i sänder. Detta gäller dock inte om undervisningen avser	En person som avses i första stycket får användas för att bedriva undervisning under högst ett år i sänder. Detta gäller dock inte om undervisningen avser
1. modersmål, eller	1. modersmål, eller
2. yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå *eller* särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå	2. yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, *eller individuella kurser eller orienterings-*

	kurser i kommunal vuxenutbildning.
20 §	
Endast den som *uppfyller följande kriterier* får anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning:	Endast den som har *legitimation* får anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.
1. har någon typ av lärarexamen eller förskollärarexamen enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av högskolelagen (12992:1434) eller motsvarande äldre utbildning, eller	
2. har fått ett behörighetsbevis enligt 15 §.	
Den som inte uppfyller *kraven* i första stycket får dock anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning om han eller hon ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Detta gäller bara, om	Den som inte uppfyller *kravet* i första stycket får dock anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning om han eller hon ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, *eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning*. Detta gäller bara om
1. det saknas sökande som har *utbildning som är avsedd för undervisning i modersmålet eller yrkesämnet,*	1. det saknas sökande som har *legitimation*,
2. den sökande har tillräcklig kompetens i modersmålet *eller* yrkesämnet, och	2. den sökande har tillräcklig kompetens i modersmålet, yrkesämnet*, eller för att undervisa i individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning*, och
3. det finns skäl att anta att den sökande är lämpad att bedriva undervisningen.	3. det finns skäl att anta att den sökande är lämpad att bedriva undervisningen.
Även den som ska bedriva undervisning enligt 17 § och som inte uppfyller *kraven* i första stycket får anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.	Även den som ska bedriva undervisning enligt 17 § och som inte uppfyller *kravet* i första stycket får anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.
24 §	
En lärare ska i skolväsendet benämnas *för* lektor om han eller hon har	*Statens skolverk ska efter ansökan besluta att en legitimerad lärare ska* benämnas lektor om han eller hon har
1. avlagt minst licentiatexamen inom ett ämne som helt eller i huvudsak motsvarar ett undervisningsämne eller som avser ämnesdidaktik eller har avlagt motsvarande utländsk examen, och 2. under minst fyra års tjänstgöring som lärare visat pedagogisk skicklighet.	1. avlagt minst licentiatexamen inom ett ämne som helt eller i huvudsak motsvarar ett undervisningsämne eller som avser ämnesdidaktik eller har avlagt motsvarande utländsk examen, och 2. under minst fyra års tjänstgöring som lärare visat pedagogisk skicklighet.

En förskollärare ska i skolväsendet benämnas lektor om han eller hon har	*Skolverket ska efter ansökan besluta att en legitimerad förskollärare ska* benämnas lektor om han eller hon har
1. avlagt minst licentiatexamen inom ett område som omfattas av förskolans uppdrag eller har avlagt motsvarande utländsk examen, och 2. om han eller hon under minst fyra års tjänstgöring har visat pedagogisk skicklighet.	1. avlagt minst licentiatexamen inom ett område som omfattas av förskolans uppdrag eller har avlagt motsvarande utländsk examen, och 2. under minst fyra års tjänstgöring som förskollärare visat pedagogisk skicklighet.
Benämningen lektor ska förbehållas lärare som avses i första stycket och förskollärare som avses i andra stycket.	Benämningen lektor ska förbehållas lärare som avses i första stycket och förskollärare som avses i andra stycket.
	3 kap.
	16 §
Betyg ska beslutas av den eller de lärare som ansvarar för undervisningen vid den tidpunkt då betyg ska sättas. *Om ett betyg är beroende av två eller flera lärares bedömning och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.*	Betyg ska beslutas av den eller de lärare som *bedrive*r undervisningen vid den tidpunkt då betyg ska sättas *under förutsättning att läraren eller lärarna är legitimerade*. *Om läraren eller lärarna inte är legitimerade ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Om lärarna inte kan enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren. Detta gäller dock bara om han eller hon är en av de lärare som bedrivit undervisningen eller är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.* *Om ett betyg är beroende av två eller flera legitimerade lärares bedömning och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av den lärare som är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. Om ingen av lärarna är behöriga att undervisa i ämnet eller om två eller flera av lärarna är behöriga och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.* *För den som har anställts utan tidsbegränsning för att undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller i särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå gäller inte första och andra stycket. Detsamma gäller för lärare med en utländsk lärarutbildning som anställts utan tidsbegränsning för att undervisa på främmande språk i vissa*

tvåspråkiga skolor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag för skolor med viss pedagogisk inriktning beträffande kravet på att den lärare som beslutar om betyg är legitimerad.

27 kap. Skolväsendets överklagandenämnd *och Lärarnas ansvarsnämnd*

Lärarnas ansvarsnämnd

7 §

För prövning av lärares och förskollärares fortsatta rätt att inneha legitimation, frågan om varning och meddelande av ny legitimation ska det inom Statens skolverk finnas en särskild nämnd, Lärarnas ansvarnämnd.

Nämnden prövar efter anmälan av Statens skolinspektion frågor om lärares och förskollärares fortsatta rätt att inneha legitimation och om varning ska meddelas.

Efter ansökan av den legitimerade prövar nämnden om legitimationen ska återkallas eller av den tidigare legitimerade om en ny legitimation ska meddelas.

8 §

Lärarnas ansvarsnämnd ska bestå av en ordförande och fem andra ledamöter, av vilka en ska vara ersättare för ordföranden. Ordföranden och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga *ledamöter ska ha särskild sakkunskap om och praktisk erfarenhet av skol- eller förskoleverksamhet och lärares eller förskollärares uppdrag.*

Det ska finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna.

9 §

Ledamöterna i Lärarnas ansvarsnämnd och deras ersättare utses av regeringen för en period om minst tre år.

10 §

Den legitimerade läraren eller förskolläraren ska meddelas en varning om han eller hon

1. varit oskicklig i sin yrkesutövning,

2. i eller utanför yrkesutövningen gjort sig skyldig till brott som medför att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan ifrågasättas, eller

3. på annat sätt visat sig mindre lämplig att bedriva undervisning.

Legitimationen ska återkallas om den legitimerade

1. har varit grovt oskicklig i sin yrkesutövning,

2. i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott,

3. på grund av sjukdom eller någon liknande omständighet inte kan utöva yrket tillfredsställande,

4. på annat sätt visat sig särskilt olämplig att bedriva undervisning,

5. inte följt ett föreläggande om läkarundersökning enligt 14 §, eller

6. begär att legitimationen ska återkallas.

Om Lärarnas ansvarsnämnd meddelar en varning eller beslutar att återkalla en legitimation ska Lärarnas ansvarsnämnd underrätta Statens skolverk och den legitimerades arbetsgivare om detta. Detsamma gäller om en förvaltningsdomstol efter överklagande beslutar att meddela en varning, återkalla legitimationen eller undanröja Lärarnas ansvarsnämnds beslut om varning eller återkallelse.

11 §

Förfarandet vid Lärarnas ansvarsnämnd är skriftligt.

Lärarnas ansvarsnämnd ska hålla muntlig förhandling om en enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte särskilda skäl talar mot det. Till muntlig förhandling ska den som är part kallas. Att en part uteblir från en muntlig förhandling hindrar inte att nämnden handlägger och avgör ärendet.

12 §

Muntlig förhandling ska vara offentlig.

Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att lämnas någon uppgift för vilken gäller sekretess enligt offentlighets- och

sekretesslagen (2009:400) får ordföranden vid förhandlingen besluta att förhandlingen ska hållas inom stängda dörrar.

13 §

En kallelse till muntlig förhandling ska innehålla en upplysning om betydelsen enligt 11 § av att en part uteblir från förhandlingen.

En enskild part, som inställt sig till muntlig förhandling, får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle, om Lärarnas ansvarsnämnd finner att parten skäligen bör ersättas för sin inställelse. Nämnden får bevilja förskott på ersättningen.

Regeringen meddelar närmare föreskrifter om ersättning och förskott.

14 §

Lärarnas ansvarsnämnd får förelägga den legitimerade, eller den som söker om legitimation, att genomgå viss läkarundersökning för att utröna dennes lämplighet att inneha legitimation.

15 §

Ordföranden får ensam fatta beslut som inte innefattar slutligt avgörande i sak, dock inte beslut om föreläggande

1. att genomgå läkarundersökning enligt 14 §,

2. om återkallelse på egen begäran av legitimation, eller

3. om återkallelse av legitimation då den legitimerade inte följt föreläggande om läkarundersökning.

Ärenden som har avgjorts enligt första stycket ska anmälas vid nästa sammanträde med Lärarnas ansvarsnämnd.

16 §

I fråga om jäv mot den som handlägger ärenden i Lärarnas ansvarsnämnd ska bestämmelserna i 4 kap. rättegångsbalken om jäv mot domare tillämpas.

17 §

I fråga om omröstning i Lärarnas ansvarsnämnd ska bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i domstol med endast lagfarna ledamöter tillämpas. Ordföranden säger sin mening först.

18 §

En ansökan eller anmälan till Lärarnas ansvarsnämnd ska göras skriftligen och innehålla uppgifter om

1. vem anmälan avser och uppgifter om dennes yrke, adress och arbetsplats,

2. vad som yrkas i ärendet, och

3. de omständigheter som åberopas till stöd för anmälan.

Om part företräds av ombud ska fullmakt ges in.

19 §

Är en anmälan eller ansökan så ofullständig att den inte kan läggas till grund för en prövning i sak, ska Lärarnas ansvarsnämnd förelägga anmälaren eller sökanden att inom en viss tid komma in med kompletterande uppgifter vid påföljd att ärendet annars inte tas upp till prövning.

20 §

Anmälan och, i förekommande fall, bifogade handlingar ska snarast överlämnas till den som anmälan avser. Mottagaren ska föreläggas att svara inom en viss tid.

En sådan underrättelse behövs inte om det är uppenbart att anmälan inte kan bifallas eller att underrättelsen är onödig.

21 §

Den som förelagts att svara ska göra det skriftligen, om inte Lärarnas ansvarsnämnd bestämmer att svaret får lämnas vid en muntlig förhandling.

Av svaret ska det framgå om den svarande godtar eller motsätter sig den åtgärd som sätts i fråga. I det senare fallet bör svaranden ange skälen för sin inställning och de omständigheter som åberopas.

22 §

Om en fråga kräver särskild sakkunskap, får Lärarnas ansvarsnämnd inhämta yttrande från myndigheter och andra sakkunniga i frågan.

I fråga om sakkunniga gäller 40 kap. 2–7 och 12 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

De som är skyldiga att lämna yttrande har rätt till ersättning för sitt utlåtande endast om det är särskilt föreskrivet.

Andra sakkunniga har rätt till ersättning av allmänna medel för sitt uppdrag. Nämnden får bevilja förskott på sådan ersättning.

23 §

Om Lärarnas ansvarsnämnd finner att ett vittne eller en sakkunnig behöver höras vid domstol eller att någon behöver föreläggas att tillhandahålla en skriftlig handling eller ett föremål som bevis, ska nämnden begära detta hos den tingsrätt inom vars område den person vistas som ska höras eller på annat sätt berörs av åtgärden.

Om det inte finns laga hinder mot det ska rätten hålla förhör eller meddela föreläggande. I fråga om sådana åtgärder ska i tillämpliga delar gälla vad som föreskrivs om bevisupptagning i rättegång utom huvudförhandling.

24 §

Bestämmelserna i 20 och 21 §§ förvaltningslagen (1986:223) om motivering av beslut och underrättelse om beslut ska tillämpas avseende Lärarnas ansvarsnämnds beslut.

25 §

Finner Lärarnas ansvarsnämnd i ett ärende att förutsättningar för åtal föreligger, ska nämnden göra en polisanmälan.

28 kap.

3 §

Beslut av Statens skolverk får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i fråga om vitesföreläggande enligt 26 kap. 27 §.	*Beslut av Statens skolverk får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i fråga om vitesföreläggande enligt 26 kap. 27 § och om att avslå ansökan om lärar- eller förskollärar-*

legitimation eller komplettering av legitimation enligt 2 kap. 16 §.

4 §

Beslut av Högskoleverket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i fråga om utfärdande av behörighetsbevis enligt 2 kap. 15 §.

Beslut av Lärarnas ansvarsnämnd får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Lärarnas ansvarsnämnds slutliga beslut får endast överklagas av

1. Statens skolinspektion för att tillvarata allmänna intressen, och

2. den yrkesutövare som beslutet riktar sig mot.

Beslut av Lärarnas ansvarsnämnd som inte innebär att ett ärende avgörs, får överklagas endast i samband med överklagande av det slutliga beslutet i ärendet. Ett beslut som inte är slutligt får dock överklagas särskilt när nämnden

1. ogillat en invändning om jäv mot en ledamot av nämnden eller en invändning om att det finns hinder mot prövningen,

2. avvisat ett ombud eller ett biträde,

3. förordnat om saken i avvaktan på att ärendet avgörs,

4. förelagt någon att genomgå läkarundersökning, eller

5. förordnat om ersättning för någons medverkan i ärendet.

Statens skolinspektion ska vara motpart till den yrkesutövare som överklagat Lärarnas ansvarsnämnds eller en domstols slutliga beslut enligt denna lag.

Beslut av Lärarnas ansvarsnämnd gäller omedelbart om inte annat anges i beslutet.

.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011 och tillämpas såvitt avser 1 kap. 12 §, 27 kap. 7-30 §§ och 28 kap. 3 § från och med den 1 juli 2011. Övriga paragrafer ska tillämpas först från och med den 1 juli 2012.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:xxx) om införande av skollagen

Härigenom föreskrivs att 34 § lagen (2010:xxx) om införande av skollagen ska ha följande lydelse

Lydelse enligt prop. 2009/10:165	*Föreslagen lydelse*
	34 §
I fråga om lärare eller förskollärare som saknar *utbildning* för att bedriva undervisning i skolväsendet enligt 2 kap. 13 eller 15 § i den nya skollagen och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller fritidspedagog före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen 2 kap. 3 § första och andra styckena eller 2 a kap 3 § andra stycket i 1985 års skollag tillämpas istället för 2 kap. 13, 17 och 18 §§ i den nya skollagen, dock längst till utgången av juni 2015.	I fråga om lärare eller förskollärare som saknar *legitimation* för att bedriva undervisning i skolväsendet enligt 2 kap. 13 § i den nya skollagen och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller fritidspedagog före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen 2 kap. 3 § första och andra styckena eller 2 a kap 3 § andra stycket i 1985 års skollag tillämpas i stället för 2 kap. 13, 17 och 18 §§ i den nya skollagen, dock längst till utgången av juni 2015.
	Lärare som saknar legitimation för att besluta om betyg enligt 3 kap. 15 § i den nya skollagen och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller fritidspedagog före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen vara behöriga att besluta om betyg, dock längst till utgången av juni 2015
Första stycket gäller inte lärare som uppfyller kraven i 2 kap. 17 § i den nya skollagen och som före den 1 juli 2011 har ingått avtal om anställning som lärare för att bedriva sådan undervisning som avses i samma paragraf.	Första *och andra* stycket gäller inte lärare som uppfyller kraven i 2 kap. 17 § i den nya skollagen och som före den 1 juli 2011 har ingått avtal om anställning som lärare för att bedriva sådan undervisning som avses i samma paragraf.
	Kravet på genomförd introduktionsperiod i 2 kap. 16 § gäller inte lärare eller förskollärare som har avlagt behörighetsgivande examen och ingått avtal om anställning som lärare eller förskollärare före den 1 juli 2011.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2012.

1.3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	23 kap.
	7 §
Sekretess gäller hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden som uppkommit där till följd av överklagande av beslut samt i tillsynsverksamhet hos Statens skolinspektion och Myndigheten för yrkeshögskolan för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.	Sekretess gäller *hos Statens skolverk inom Lärarnas ansvarsnämnd i ärenden som anmälts dit*, hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden som uppkommit där till följd av överklagande av beslut samt i tillsynsverksamhet hos Statens skolinspektion och Myndigheten för yrkeshögskolan för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.
Sekretessen gäller inte beslut i ärende.	Sekretessen gäller inte beslut i ärende.
För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.	För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.
	7 a §
	Sekretess gäller hos Statens skolinspektion i ärende om legitimation för uppgift om den legitimerades hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider betydande men om uppgiften röjs.
	Sekretess gäller inte beslut i ärende.
	För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.
	7 b §
	Sekretess gäller hos Statens Skolverk inom Lärarnas ansvarsnämnd i ärende om legitimation för uppgift om den legitimerade eller sökandes hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider betydande men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2010:xxx) om lärare och förskollärare

Regeringen föreskriver att det i förordningen om lärare och förskollärare (2010:xxx) ska införas sex nya paragrafer a-f §§ av följande lydelse.

a § Läraren eller förskolläraren ska få stöd av en mentor under introduktionsperioden. Mentorn ska vara legitimerad.

Rektorn eller förskolechefen ska se till att det finns en plan för introduktionsperioden.

b § En fritidspedagog eller motsvarande med en examen som enbart är inriktad mot arbete i fritidshem ska efter ansökan kunna få legitimation under förutsättning att han eller hon

1. genom vidareutbildning har blivit behörig som någon typ av lärare eller förskollärare, och
2. har tjänstgjort i huvudsak som fritidspedagog eller inom ramen för sin nya behörighet under minst ett läsår eller motsvarande på heltid.

Vid en sådan ansökan om legitimation gäller vad som anges i c §.

c § Till ansökan om legitimation ska det fogas ett yttrande över lärarens eller förskollärarens lämplighet. Yttrandet ska utfärdas av rektorn respektive förskolechefen vid den skola eller förskola där läraren eller förskolläraren är verksam. Av yttrandet ska det framgå om läraren respektive förskolläraren bedöms som lämplig för sitt yrke.

d § Har sökanden en utländsk legitimation eller annat behörighetsbevis ska Statens skolverk inhämta ett yttrande från Högskoleverket, över den utbildning som ligger till grund för legitimationen eller behörighetsbeviset.

e § Till ansökan om utnämning till lektor ska det fogas ett yttrande över lärarens eller förskollärarens pedagogiska skicklighet. Yttrandet ska på begäran av läraren eller förskolläraren utfärdas av rektorn respektive förskolechefen vid den skola eller förskola där läraren eller förskolläraren är verksam. Av yttrandet ska det framgå om läraren respektive förskolläraren bedöms ha visat sådan pedagogisk skicklighet som krävs för utnämnande till lektor.

Om en legitimerad lärare eller förskollärare utnämns till lektor ska dennes legitimation kompletteras med uppgift om detta.

f § Statens skolverk får meddela föreskrifter om

- kompetensprofiler som anger de krav som ställs för att få legitimation som lärare eller förskollärare,
- kompetensprofiler som anger de krav som ställs för att få utnämnas till lektor,
- krav på språkkunskaper i svenska för den som har annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska,
- ansökningsförfarandet när det gäller legitimation, komplettering av legitimation och utnämning till lektor, och
- avgifter för ansökan och komplettering av legitimation och utnämning till lektor

1.5 Förslag till förordning (2010:xxx) om lärar- och förskollärarregister

Regeringen föreskriver följande.

Inledning

1 § För de ändamål som anges i 4 och 5 §§ ska Statens skolverk med hjälp av automatiserad behandling föra ett register över legitimerade och tidigare legitimerade lärare och förskollärare.

2 § Personuppgiftslagen (1998:204) gäller utöver denna förordning vid behandlingen av personuppgifter i registret.

3 § En registrerad har inte rätt att motsätta sig sådan behandling av personuppgifter som är tillåten enligt denna förordning.

Registrets ändamål

4 § Personuppgifterna i registret får behandlas för att föra en aktuell förteckning över legitimerade och tidigare legitimerade lärare och förskollärare.

5 § Personuppgifterna i registret får, utöver det som anges i 4 §, behandlas endast för att
1. utöva tillsyn av skolan, förskolan, fritidshemmet och dess personal,
2. lämna uppgifter till myndigheter och enskilda i enlighet med det som föreskrivs i annan författning eller avtal,
3. kontrollera identitet och behörighet i samband med tjänstetillsättning av lärare och förskollärare.

Registrets innehåll

6 § Registret får innehålla endast följande uppgifter:
1. namn, personnummer och kön,
2. folkbokföringsort,
3. yrke,
4. grundyrke, läroanstalt, utbildningsland och datum för utfärdande av examen,
5. lärarens eller förskollärarens behörighet enligt legitimationen,
6. datum för utfärdande av legitimation,
7. beslut om varning och återkallelse av legitimation,
8. sådana tekniska och administrativa uppgifter som är nödvändiga för att registerändamålen ska kunna tillgodoses.

Utlämnande

7 § Personuppgifterna i registret får lämnas ut på medium för automatiserad behandling om uppgifterna ska behandlas för de ändamål som anges i 4 och 5 §§.

Information

8 § Statens skolverk ska på lämpligt sätt informera den registrerade om registret. Informationen ska ge upplysning om vem som är personuppgiftsansvarig och redovisa ändamålet med registret och vilken typ av uppgifter som registret får innehålla samt ge upplysning om
1. de sekretess- och säkerhetsbestämmelser som gäller för registret,
2. rätten att få information och rättelse enligt personuppgiftsslagen (1998:204),
3. rätten till skadestånd vid behandling av personuppgifter i strid med denna förordning,
4. vad som gäller i fråga om sökbegrepp, direktåtkomst och utlämnande av uppgifter på medium för automatiserad behandling, och
5. om registreringen är frivillig eller inte.

Rättelse och skadestånd

9 § Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om rättelse och skadestånd gäller vid behandling av personuppgifter enligt denna förordning.

2. Ärendet och dess beredning

Den 23 mars 2006 förordnade Utbildningsdepartementet efter bemyndigande av regeringen en särskild utredare för att bedöma behovet av ett system med auktorisation av lärare. Genom beslut den 14 november samma år utsågs en ny utredare och den 21 december fick utredningen nya direktiv (dir. 2006:140). Utredningen fick i uppdrag att lämna förslag till nya behörighetsregler och ett statligt auktorisationssystem för lärare.

Utredaren redovisade i maj 2008 sina förslag till nya behörighetsregler respektive ett system för auktorisation av lärare i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52). Betänkandet har remissbehandlats. Regeringen behandlade utredarens förslag till nya behörighetsregler i propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165).

Auktorisationssystemet skulle enligt direktiven bygga på skollagens bestämmelser om behörighet för tillsvidareanställning som lärare. Utredaren skulle bedöma vilka lärarkategorier som bör omfattas av auktorisation och om det finns behov av flera kvalifikationssteg inom ett system med auktorisation. Utredaren skulle även pröva om vissa uppgifter, t.ex. betygssättning, bör kopplas till auktorisationssystemet. Utredarens förslag innebär sammanfattningsvis att ett system för legitimation av lärare och förskollärare ska införas.

En sammanfattning av betänkandets förslag om legitimation för lärare och förskollärare finns i *bilaga 1*. De lagförslag som avser legitimation finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*.

Förslagen till författningstexter i denna promemoria utgår från förslagen i propositionen Den nya skollagen – kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165). I propositionen har den del av betänkandet som rör behörighetsregler för lärare och förskollärare behandlats. Här behandlas den återstående delen, dvs. ett legitimationssystem för dessa yrkesgrupper. När det gäller förslagen till nya bestämmelser i förordningen om lärare och förskollärare är avsikten att dessa ska infogas i den förordning om behörighetsregler för lärare och förskollärare som aviserades i propositionen och som ännu inte är utarbetad. Med anledning av detta har paragraferna inte numrerats.

3. En remisspromemoria om legitimationssystemet

Under beredningen av de förslag som gavs i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) och remissinstansernas

synpunkter har det visat sig att de befintliga förslagen om ett legitimationssystem behöver kompletteras. Det handlar främst om de processuella bestämmelser som rör återkallande av legitimation och om ett register över legitimerade lärare och förskollärare.

I denna promemoria presenteras i avsnitt 4.12-4.13 förslag och motiv till sådana bestämmelser.

För att systemet som helhet ska förstås presenteras emellertid i denna promemoria hela legitimationssystemet med utgångspunkt i det remitterade förslaget och de bestämmelser om vem som får anställas och användas för undervisningen som återfinns i propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165). Delar av det som presenteras här är således inte nytt. Förslagen i propositionen behöver dock delvis ändras i samband med att ett legitimationssystem införs.

4. Förslag

4.1 Legitimation som visar behörigheten – i huvudsak ett krav för att få undervisa

Förslag: Endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning ska få bedriva denna undervisning.

Den föreslagna bestämmelsen om behörighetsbevis utmönstras ur skollagen (se Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, prop. 2009/10:165).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om legitimation och vilken utbildning som krävs för att vara behörig att bedriva viss undervisning i skolväsendet.

En legitimerad lärare eller förskollärare ska ha ansvar för den undervisning som han eller hon bedriver. Ansvariga för undervisningen ska också lärare utan legitimation som undervisar i tvåspråkiga skolor, modersmål, yrkesämnen i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning få vara.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: Ungefär hälften av de remissinstanserna som lämnat synpunkter på utredarens förslag om legitimation är positiva. Hälften

avvisar förslaget helt eller kan tänka sig en annan utformning och andra krav för att erhålla legitimation.

Införandet av en lärarlegitimation välkomnas av *Lärarnas Riksförbund.* Enligt förbundet visar förslaget att staten är beredd att ta ett större ansvar för att garantera likvärdigheten i skolan. *Friskolornas riksförbund* är också för en lärarlegitimation och menar att det kan öka statusen för läraryrket. Förslaget stöds även av ett antal myndigheter, bl.a. *Handikappombudsmannen*, *Barnombudsmannen* och *Socialstyrelsen.* Den stöds vidare av några få lärosäten, t.ex. *Mittuniversitetet* och *Mälardalens högskola* samt *Botkyrka*, *Lomma* och *Karlskrona kommuner* m.fl.

Statens skolverk stödjer införandet av en legitimation, under förutsättning att flertalet lärare omfattas och att det möjliggör validering av lärares kunskaper.

Högskoleverket avvisar en lärarlegitimation och menar att den bygger på en skråmentalitet som rimmar illa med dagens föränderliga samhälle. Liksom *Uppsala universitet* påpekar Högskoleverket att det inte finns belägg för att en legitimation i sig ger status till yrket. Universitetet påpekar vidare att det finns betydande skillnader mellan skolverksamhet och andra verksamheter som i dag omfattas av legitimationskrav. Liksom några av lärosätena anser *Statskontoret* att den som examineras som lärare har tillräcklig kompetens och är lämplig för yrket.

Lunds universitet saknar en analys av varför förändringar i läraryrket, bl.a. genom en ny lärarutbildning, skulle utgöra tillräckliga skäl för att införa ett legitimationssystem och vill avvakta lärarutbildningsutredningen. *Sveriges skolledarförbund* anser att regeringen bör avvakta vilka effekter en ny skollag och en reformerad lärarutbildning ger.

Skälen för förslagen

I denna promemoria görs bedömningen att ett legitimationssystem för lärare och förskollärare bör införas. Ett sådant legitimationssystem bör kunna öka rättssäkerheten för eleverna, förbättra kvalitetssäkringen av lärare och förskollärare och därmed höja kvaliteten på den samlade lärarkåren och tydliggöra det individuella yrkesansvar som legitimerade lärare och förskollärare har.

Legitimationen innebär att en lärare eller förskollärare har prövats och befunnits lämplig för yrket. Legitimationen kan därmed ses som en deklaration av lärarens eller förskollärarens behörighet och lämplighet. Ett legitimationssystem kommer som en följd av detta sannolikt också att kunna höja statusen på yrkena och bidra till en bättre rekryteringsbas där fler väl motiverade personer söker sig till lärar- eller förskoläraryrket.

I förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:165) föreslår regeringen skärpta bestämmelser om vem som får anställas och användas för undervisningen. Regeringen angav också där att frågan om legitimation bereds inom Regeringskansliet. När nu förslag om legitimation läggs är det naturligt att skärpa regelverket ytterligare. För att vara behörig att undervisa ska det krävas en legitimation där det framgår i vilken verksamhet eller vilka skolformer, årskurser och ämnen läraren eller förskolläraren är behörig att undervisa. Även lärare eller förskollärare som har ett utländskt behörighetsbevis, t.ex. en utländsk lärarexamen eller legitimation, ska kunna ansöka om legitimation för att utöva läraryrket i Sverige. Bestämmelserna om behörighetsbevis för lärare med utländsk lärarexamen i förslaget till ny skollag (prop. 2009/2010:165) kan därmed tas bort. Med behörig avses att den legitimerade lärarens eller förskollärarens utbildning är inriktad mot den undervisning han eller hon ska bedriva, t.ex. mot skolform, ämnen och årskurser. I ovan nämnda proposition angavs att regeringen avser att i förordning närmare reglera behörighetskraven. Ett sådant arbete pågår för närvarande inom Regeringskansliet.

I anslutning till regeln om vem som får bedriva undervisningen föreslås en ny bestämmelse som innebär att den som är legitimerad för viss undervisning också är den som ska få ansvara för hur denna undervisning bedrivs. Rektorn respektive förskolechefen har enligt förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:165) ett övergripande ansvar för den inre organisationen och det pedagogiska arbetet, men det är inte tydliggjort vem som ska vara direkt ansvarig för undervisningen. Genom legitimationen och bestämmelsen om ansvar för undervisningen förtydligas den legitimerade lärarens respektive förskollärarens individuella yrkesansvar. Möjligheterna för utkrävande av ansvar från legitimerad personal blir därmed skarpare. Att ansvara för undervisningen är en viktig uppgift som handlar om att ta ansvar för många elevers och barns utveckling och lärande. Undervisningen ska bedrivas utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet, i enlighet med lagar, förordningar och övriga styrdokument.

Regeln om ett individuellt yrkesansvar ska även gälla övriga grupper som kan anställas utan tidsbegränsning, dvs. lärare i tvåspråkiga skolor, lärare som ska undervisa i yrkesämnen, modersmål, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning. Har en person bedömts så kompetent och lämplig för uppgiften att han eller hon har anställts utan tidsbegränsning bör med det fullt ut följa ett individuellt yrkesansvar. När det gäller lärare och förskollärare i övrigt som bedriver undervisning trots att de inte är legitimerade har dessa självfallet ett ansvar för att bedriva en så bra undervisning som möjligt, men det är rektorn eller förskolechefen som ytterst bär ansvaret.

Det finns remissinstanser som menar att legitimationssystemet ger inlåsningseffekter och inte höjer statusen på yrkena, däribland

Högskoleverket och *Uppsala universitet*. Exempelvis finns det farhågor om att det kan uppstå en skråmentalitet och att en legitimation som specifikt visar var läraren eller förskolläraren är behörig att undervisa kan bli begränsande. Här bedöms dock, att ett legitimationssystem i första hand är ett medel för att kvalitetssäkra verksamheterna och se till att elever och barn undervisas av lärare eller förskollärare som har fått visa att de klarar yrkesrollen. Läraren respektive förskolläraren får en viss tid på sig att visa sin lämplighet – är läraren eller förskolläraren inte lämplig får en legitimation inte meddelas. Legitimationen kan vidare bidra till att synliggöra yrkesansvaret genom att de krav som ställs på lärares respektive förskollärares kompetens blir tydligt formulerade. För att detta ska bli tillräckligt tydligt och för att bestämmelserna ska tolkas på ett likvärdigt sätt av huvudmännen bedöms att det behövs ett bemyndigande till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som innebär att mer detaljerade föreskrifter kan tas fram. Det bör särskilt framhållas att systemet uppmuntrar lärare och förskollärare att vidareutvecklas, vilket motverkar eventuella inlåsningseffekter. De ska genom kompletterande kurser kunna vidga sin behörighet för att kunna undervisa i t.ex. ytterligare årskurser och ämnen.

Sveriges skolledarförbund och *Lunds universitet* framförde i sina remissvar att man bör avvakta effekterna av den nya skollagen och en ny lärarutbildning innan man beslutar sig för att införa ett legitimationssystem. Detta har övervägts, men det får anses lämpligt att lärar- och förskolläraryrkena blir legitimationsyrken i nära anslutning till att såväl nya bestämmelser om vem som är behörig och får anställas för undervisningen som en ny lärarutbildning (prop. 2009/10:89) införs. Det blir en samlad satsning för att stärka lärarnas och förskollärarnas ställning, och säkerställa elevernas och barnens rätt till väl kvalificerade lärare respektive förskollärare.

4.2 Statens skolverk meddelar lärar- och förskollärarlegitimation – beteckningar som bara får användas i skolväsendet

Förslag: Statens skolverk ska pröva frågor om meddelande av legitimation. Legitimation ska efter ansökan meddelas till en lärare och förskollärare som har avlagt en lärar- eller förskollärareexamen, med tillfredsställande resultat har genomfört en introduktionsperiod om minst ett läsår eller motsvarande på heltid inom undervisning som i huvudsak svarar mot examen, och i övrigt är lämpliga att inneha legitimation.

En legitimerad lärare som genom vidareutbildning blivit behörig för att få undervisa i ytterligare verksamheter, skolformer, årskurser eller ämnen, ska efter ansökan till Statens skolverk få sin legitimation kompletterad. Detta ska också gälla lärare och förskollärare som fått en speciallärarexamen.

Legitimation ska inte få meddelas om förhållandena är sådana att legitimationen skulle ha återkallats om sökanden hade varit legitimerad.

En fritidspedagog eller motsvarande med en examen som enbart är inriktad mot arbete i fritidshem ska efter ansökan få legitimation under förutsättning att han eller hon genom vidareutbildning har blivit behörig som någon typ av lärare eller förskollärare och har tjänstgjort som i huvudsak fritidspedagog eller inom ramen för sin nya behörighet minst ett läsår eller motsvarande på heltid.

Beteckningen legitimerad lärare respektive legitimerad förskollärare ska i skolväsendet endast få användas av den som har fått legitimation som lärare eller förskollärare.

Beslut av Statens skolverk om att avslå ansökan om lärar- eller förskollärarlegitimation eller komplettering av legitimation ska få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: Förslaget om att Statens skolverk ska pröva frågor om legitimation stöds av i stort sett samtliga instanser som ställer sig positiva till att ett legitimationssystem ska införas. Frågan om komplettering av en legitimation har inte berörts särskilt av remissinstanserna.

Enligt *Sveriges Kommuner och Landsting* kommer en legitimation inte att bidra till ökad måluppfyllelse, utan resultera i administrativa svårigheter och kostnader för huvudmännen. Sveriges Kommuner och Landsting är dessutom kritiska till att befintliga lärare ska kunna få legitimation med en slags retroaktivitet. Organisationen menar att det innebär att tidigare anställningsbeslut omprövas. *Svenskt Näringsliv* menar att systemet riskerar att bli ett skydd för yrkesutövarna snarare än en kvalitetshöjande åtgärd. Ökad kvalitet uppnås genom hårdare resultatkrav på skolorna och en bättre lärarutbildning. Om en legitimation införs, skulle den, enligt Svenskt Näringsliv, kunna grunda sig på ett test av lämplighet samt praktisk och teoretisk kompetens och inte enbart en lärarexamen. Även *Friskolornas riksförbund* anser att det måste finnas fler vägar till legitimation än lärarexamen.

Landsorganisationen i Sverige (LO) ställer sig frågande till hur en legitimation kan komma att bidra till den professionalisering som är det tänkta syftet och framhåller att ansvaret att anställa behöriga lärare kan tydliggöras genom skarpare skrivningar i den nya skollagen.

Lärarförbundet anser att alla lärargrupper, inklusive fritidspedagoger, ska omfattas av legitimationen och att den ska vara generell, dvs. inte kopplad till en viss skolform.

Förslaget om vem som ska få använda beteckningen legitimerad lärare respektive legitimerad förskollärare har inte berörts särskilt av remissinstanserna.

Skälen för förslagen

Statens skolverk prövar ansökningarna om legitimation

I promemorian föreslås, i enlighet med utredarens förslag, att Statens skolverk ska pröva ansökningar om legitimationer. Utredaren redovisar andra länders, exempelvis Skottlands och Kanadas (Ontarios) system, där det finns särskilda organisationer som svarar för lärares registrering, utnämningar till auktoriserade lärare m.m. Här görs emellertid samma bedömning som utredaren gjorde, nämligen att det är lämpligare att Statens skolverk får en sådan uppgift än att en ny myndighet inrättas. Statens skolverk handhar redan i dag vissa frågor som rör lärares och förskollärares kompetens t.ex. genomförandet av lärar- och förskolelyftet.

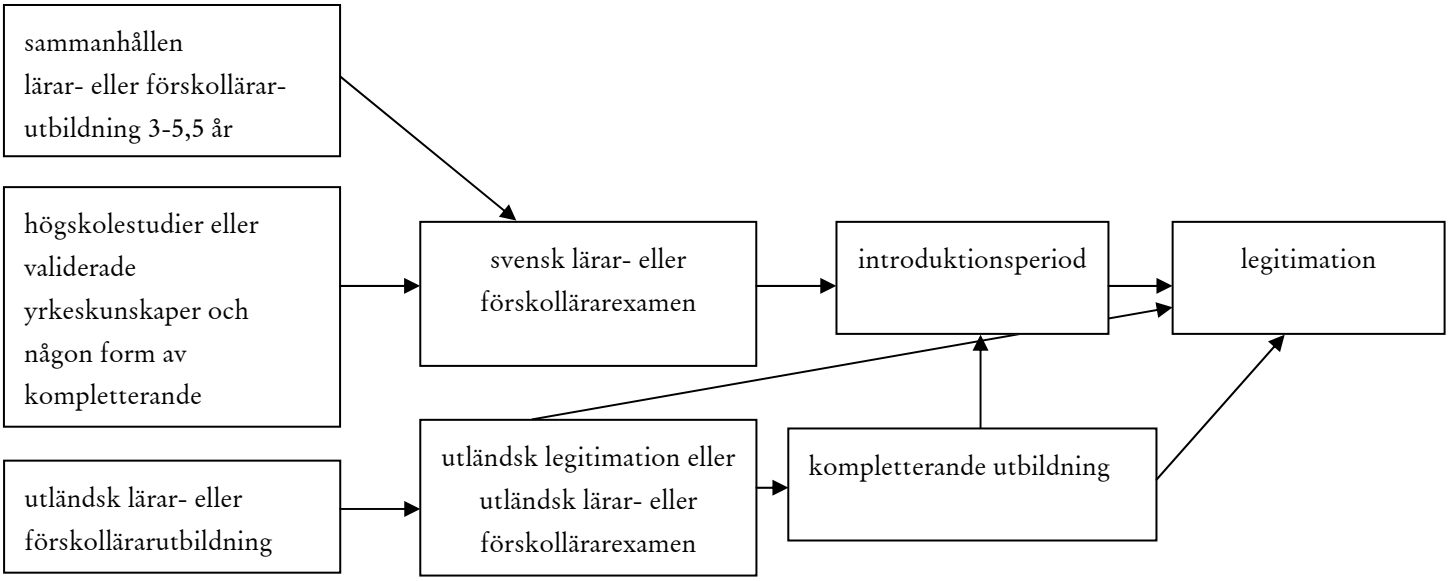
Av naturliga skäl ska inte en legitimation få meddelas om en lärare eller förskollärare vid prövningen anses så olämplig för yrket att legitimationen hade återkallts om läraren eller förskolläraren hade haft en sådan.

Ett avslag är ingripande för den enskilde och påverkar dennes möjlighet att utöva sitt yrke. Det bör därför finnas en möjlighet för den enskilde att överklaga ett beslut om att avslå en ansökan om legitimation.

Vem kan få legitimation som lärare eller förskollärare?

För att kunna få en legitimation ska ställas vissa krav på lärare eller förskollärare.

Figur 1. Förutsättningar för lärar- eller förskollärarlegitimation

Figuren visar att för att kunna få legitimation ska en lärare eller förskollärare ha en utbildning som lett till en examen för ett läraryrke eller en förskollärarexamen. Det bör framhållas att lärare kan ha fått tidigare kunskaper på olika sätt när de söker en kompletterande pedagogisk utbildning. Det ska självfallet vara möjligt att få tidigare kunskaper validerade i samband med antagningen till sådana kurser. Efter en slutförd utbildning ska det krävas en väl genomförd introduktionsperiod om minst ett läsår eller motsvarande (se avsnitt 4.8). I förskolan används inte begreppet läsår, men omfattningen avses motsvara en höst- och en vårtermin. Introduktionsperiodens omfattning har valts för att poängtera vikten av att lärare och förskollärare så långt möjligt ska genomföra alla sedvanliga uppgifter som förekommer under ett läsår. Det kan förutom själva undervisningen t.ex. vara upprättande av individuella utvecklingsplaner, utvecklingssamtal och andra föräldrakontakter samt betygssättning. Introduktionsperioden behöver alltså inte uppgå till ett helt kalenderår.

Statens skolverk framförde i sitt remissyttrande att det vore bättre med ett system som endast innebär att lärare ska ha tjänstgjort under två år för att få legitimation. Det får emellertid anses kraftlöst, eftersom det inte visar om läraren är lämpad för yrket. Lärares eller förskollärares lämplighet bör bedömas i praktiken efter det att han eller hon är examinerad för yrket.

När det gäller lärare eller förskollärare med en utländsk legitimation eller examen kan dessa behöva komplettera sin tidigare utbildning med någon eller några kurser, en introduktionsperiod, eller så kan de direkt få en legitimation för att utöva yrket i Sverige. I dag framgår det av förordningen (1999:1421) om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning att Högskoleverket får meddela närmare föreskrifter om

kunskaper i svenska språket. En regel som motsvarar detta, men riktas till Statens skolverk, bör även i framtiden finnas i förordning.

Utredaren föreslog i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) att redan verksamma lärare och förskollärare ska ha arbetat minst två år för att det ska kunna motsvara ett provår – det som här benämns en introduktionsperiod – där den nyutbildade kontrolleras och bedöms. Här görs emellertid bedömningen att det räcker att ha tjänstgjort sammanlagt ett läsår eller motsvarande på heltid. Det är inte ovanligt att lärare och förskollärare redan i början av sin karriär får ta på sig uppgifter som att t.ex. handleda lärarstudenter. Lärarna och förskollärarna har dessutom i de flesta fall redan haft en lärares eller förskollärares fulla ansvar under en tid. Det kan då knappast försvaras att de, i samband med att ett nytt system sjösätts, ska behöva längre tid än helt nyutbildade för att anses lämpade för yrket.

Motsvarande bör gälla för fritidspedagoger som kompletterat sin utbildning för att bli behöriga lärare eller förskollärare. Dessa lärare, eller i vissa fall förskollärare, kommer att bli behöriga som lärare i fritidshemmet och delar av grundskolan eller som förskollärare i förskolan och de kan då ansöka om legitimation. Den vanligaste vägen torde vara att fritidspedagoger kompletterar med studier i ett par ämnen för att bli behöriga som lärare. Det vore inkonsekvent i förhållande till andra lärargrupper om denna grupp skulle behöva genomföra en introduktionsperiod efter kanske många års erfarenhet som utbildad fritidspedagog. Det finns personer som redan i dag har en lärarexamen med inriktning mot bl.a. fritidshem. Dessa kan helt och hållet ha haft sin tjänstgöring inom fritidshemsverksamhet och enligt förslaget i denna promemoria ska dessa lärare inte behöva genomgå någon introduktionsperiod. Samma sak bör därför gälla även för den grupp som tidigare varit fritidspedagoger. I sammanhanget bör nämnas att i den nya lärarutbildningen som träder i kraft 2011 kommer alla lärare med inriktning mot fritidshemmet också att vara utbildade för något av grundskolans ämnen. Därmed kommer de att vara behöriga att efter sin introduktionsperiod ansöka om legitimation.

Beteckningen legitimerad lärare eller legitimerad förskollärare

Utredaren föreslår i sitt betänkande att beteckningen legitimerad lärare ska vara skyddad inte bara i skolväsendet, utan över huvud taget, vilket innebär att ingen annan i något sammanhang får använda sig av beteckningen. Här bedöms att detta är att gå alltför långt. Naturligtvis bör ingen lärare eller förskollärare som inte är legitimerad använda sig av denna titel, men personer som benämns lärare kan tjänstgöra i olika verksamheter och det finns också benämningar som ligger nära legitimerad lärare, t.ex. legitimerad simlärare. Inom skollagens ram är det bara möjligt att reglera det som rör skolväsendet. Därför görs bedömningen att det som ska regleras är att beteckningen legitimerad lärare respektive legitimerad förskollärare inom skolväsendet endast får

användas av den som fått legitimation för att vara lärare eller förskollärare.

Komplettering av legitimation

I förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:165) föreslår regeringen att en lärare eller förskollärare genom kompletterande kurser ska kunna få behörighet för ytterligare verksamheter, skolformer, årskurser eller ämnen. Lärarna eller förskollärarna ska efter ansökan kunna få ett bevis över detta från Statens skolverk. I samband med det ska det inte krävas någon ny introduktionsperiod, eftersom läraren sedan tidigare har bedömts lämplig för läraryrket.

Lärare som har viss utbildning i ett ämne ska inte behöva börja om i sina studier, utan dessa lärare bör få tillgodoräkna sig tidigare kunskaper. I vissa fall kan kunskaperna valideras. Det kan t.ex. vara en grundlärare med inriktning mot förskoleklass och årskurs 1-3 som vill studera vidare för att bli behörig att undervisa i årskurs 4-6 eller en yrkeslärare, med vissa kunskaper inom ett ämne, som vill utvidga sin behörighet och bli ämneslärare.

Här förespråkas att den utökade behörigheten ska framgå av legitimationen. Det ska även gälla en speciallärarexamen. Läraren eller förskolläraren får efter ansökan ett dokument, en legitimation, som samlat visar i vilka verksamheter, skolformer, årskurser och ämnen läraren är behörig. En legitimation är dessutom ur rättslig synpunkt ett mer tungt vägande dokument än det tidigare föreslagna beviset. Legitimationen kan också återkallas om det skulle visa sig att läraren eller förskolläraren inte längre är lämplig för yrket. Så kan man knappast förfara med ett bevis över en viss behörighet.

Det är endast lärare som kan komplettera sin legitimation genom kompletterande kurser. Förskollärare kan inte komplettera på detta sätt inom ramen för förskolläraryrket, eftersom det där inte finns ytterligare verksamheter som man kan bli behörig att undervisa i. Som framgår av avsnitt 4.6 kan en förskollärare, liksom en lärare, som uppfyller kraven utnämnas till lektor vilket då ska framgå av legitimationen. Om förskollärare genom kompletterande kurser blir lärare får de i stället ansöka om en lärarlegitimation och kan på så sätt få två legitimationer. Det bör dock inte ställas krav på att förskollärare som blivit lärare ska genomföra en ny introduktionsperiod. Detsamma gäller självfallet om en lärare väljer att också bli förskollärare.

4.3 Lärare som får undervisa även om de inte har legitimation

Förslag: Huvudmän som anordnar annan undervisning än språkundervisning på ett främmande språk ska för denna undervisning få använda en lärare som inte har legitimation. Detta ska bara gälla om han eller hon har en utländsk lärarutbildning som motsvarar en svensk lärarexamen, och har kompetens att undervisa på det främmande språket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vilka språk som avses.

Utredarens förslag: Utredaren har inte lämnat något förslag som motsvarar förslaget i promemorian.

Remissinstanserna: *Internationella Engelska skolan i Sverige AB* anför att skolans grundidé är att svenska ungdomar ska lära sig behärska världsspråket engelska. Vidare framförs att utredningens förslag om att alla lärare ska ha svensk lärarutbildning är helt oacceptabelt. Engelska skolan pekar på att cirka hälften av deras lärare har en lärarexamen från annat land än Sverige. Till detta kopplas att eleverna har nått mycket goda resultat på nationella prov. Engelska skolan menar att det behövs vida undantag för friskolor att rekrytera lärare som motsvarar kravprofilen.

Skälen för förslaget

Av förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:165) framgår att lärare i vissa tvåspråkiga skolor ska få användas för undervisningen även om de inte har en svensk lärarexamen eller ett behörighetsbevis som utfärdats av Högskoleverket. Förslaget här innebär endast att bestämmelsen anpassas till legitimationssystemet.

4.4 Undantag från kravet på legitimation under vissa förutsättningar

Förslag: Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som har legitimation och behörighet för att bedriva viss undervisning eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, ska huvudmannen få använda en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska vara lämplig att bedriva undervisningen och i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som krävs för att vara behörig att bedriva undervisningen.

En person som avses ovan ska få användas för att bedriva undervisning under högst ett år i sänder. Detta ska dock inte gälla om undervisningen avser modersmål eller yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola,

kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: De remissinstanser som berört frågan om undantag från behörighetsreglerna stödjer förslaget. *Lärarförbundet* och *Sveriges Kommuner och Landsting* anser dock att det måste finnas möjlighet till individuell prövning.

Skälen för förslagen

Den föreslagna undantagsregeln är i huvudsak densamma som i regeringens förslag till ny skollag (prop. 2009/10:165). Bestämmelsen har anpassats till att lärare och förskollärare enligt huvudregeln ska ha legitimation och vara behöriga för undervisningen. Dessutom har gjorts ett tillägg som anger att lärare som undervisar i individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning får undantas från kravet om att användas för ett år i taget om lärarna inte har legitimation och är behöriga för undervisningen.

Det är önskvärt att huvudmännen anstränger sig för att anställa yrkeslärare och modersmålslärare med rätt utbildning. Det är också önskvärt att yrkeslärare och modersmålslärare med rätt utbildning ansöker om legitimation. Såvida det inte finns något särskilt skäl med hänsyn till eleverna har en legitimerad yrkeslärare respektive modersmålslärare företräde till anställning framför en yrkes- eller modersmålslärare som saknar lärarutbildning och legitimation. Genom de förändringar av kraven för yrkeslärarexamen som regeringen överlämnat till riksdagen (prop. 2009/10:89) så ökar förutsättningarna väsentligt för att en ökande andel yrkeslärare skaffar sig en utbildning. Även för lärare i modersmål kommer förutsättningarna för att gå en utbildning som leder till lärarexamen att förändras.

Undantag från huvudregeln om vem som får användas för undervisningen ska enligt propositionen gälla för högst ett år i sänder. Där föreslår regeringen också att undantag som varar längre tid än sex månader ska beslutas av huvudmannen. Utredaren hade i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) föreslagit en betydligt kortare tid som regeringen bedömde som orimlig. Genom huvudmannens beslut om undantag för mer än sex månader, kommer det att finnas dokumentation som visar i vilken utsträckning och var huvudmannen behöver placera lärare eller förskollärare som inte är behöriga för uppgiften. Det gör att huvudmannen kan ha kontroll på hur det ser ut i organisationen och bedöma vilka åtgärder, t.ex. i form av kompetensutveckling, som behöver vidtas. Det är således nödvändigt att

det görs sammanställningar av personalläget på såväl huvudmanna- som skol- och förskolenivå.

Det bör poängteras att syftet med tidsbegränsningen är att huvudmannen återkommande ska se till sin organisation som helhet i samband med tjänstefördelningen så att lärare och förskollärare i så stor utsträckning som möjligt placeras på tjänster för vilka de är behöriga.

Frågan om hur undantagsreglerna skulle utformas övervägdes i samband med förslaget till ny skollag och det är inte aktuellt att nu göra några förändringar, t.ex. när det gäller remissynpunkterna om individuell prövning.

4.5 Anställning av lärare och förskollärare

Förslag: Endast den som har legitimation ska få anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.

Den som inte uppfyller kravet ska dock få anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning om han eller hon ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller i individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning.

Detta ska bara gälla om det saknas sökande som har legitimation, den sökande har tillräcklig kompetens i modersmålet eller yrkesämnet, eller för att undervisa i individuella kurser eller orienteringskurser och det finns skäl att anta att den sökande är lämpad att bedriva undervisningen.

Den som inte uppfyller kravet ska likaså få anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning om han eller hon ska bedriva undervisning i tvåspråkiga skolor.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte specifikt berört frågan om anställning av lärare och förskollärare. *Sveriges Kommuner och Landsting* är dock kritiska till att tidigare anställningsbeslut kan komma att omprövas med ett legitimationssystem. *LO* framhåller att ansvaret att anställa behöriga lärare kan tydliggöras genom skarpa skrivningar om behörighet, exklusive legitimation, i den nya skollagen.

Skälen för förslagen

Ett system med lärar- och förskollärarlegitimation ska införas enligt det förslag som lämnas här och det är legitimerade lärare respektive förskollärare som i första hand ska ansvara för och bedriva undervisningen. Det är då naturligt att även koppla legitimationen till anställning av lärare och förskollärare, eftersom dessa anställs i skolväsendet för att arbeta med undervisning.

Sveriges Kommuner och Landsting har i sitt remissvar anfört att tidigare anställningsbeslut kan komma att omprövas med ett legitimationssystem. Tidigare ingångna avtal om tillsvidareanställningar ska emellertid gälla oavsett om den anställde har legitimation eller inte. Det finns således inget utrymme för den enskilde skolhuvudmannen att av detta skäl ompröva ett anställningsförhållande. *LO* har i sitt remissyttrande framhållit att det finns alternativa vägar att uppnå det önskade resultatet och att det därför inte är nödvändigt att införa ett legitimationssystem. Här görs dock bedömningen att det utöver en ny lärarutbildning och tydligare behörighetskrav behövs ett legitimationssystem som innebär att lärarens lämplighet och kompetens säkerställs i syfte att ge barn och elever de bästa förutsättningar för utveckling och lärande. Ett legitimationssystem kan också göra det attraktivare att vara lärare eller förskollärare och det ställer tydliga krav på nationell likvärdighet i bedömningen av vem som kan anställas utan tidsbegränsning för att bedriva undervisningen.

4.6 Lektor – en statlig utnämning

Förslag: Statens skolverk ska efter ansökan besluta att en legitimerad lärare eller en legitimerad förskollärare ska utnämnas till lektor. Titeln ska framgå av lärarens eller förskollärarens legitimation. Rektorn eller förskolechefen ska lämna vitsord över lärares eller förskollärares pedagogiska skicklighet om läraren eller förskolläraren begär det.

Endast den som utnämnts till lektor ska i skolväsendet få benämnas lektor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ansökan för att bli lektor och om särskilda kompetensprofiler för pedagogisk skicklighet.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med förslaget i denna promemoria.

Remissinstanserna: Utredarens förslag får brett stöd bland remissinstanserna, däribland *Lärarnas Riksförbund*, *Lunds universitet*, *Mittuniversitetet*, *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*, *Högskoleverket* och flertalet kommuner.

Flera remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting* och *Friskolornas Riksförbund*, påpekar att en titel i sig inte kan innebära att läraren automatiskt erhåller en särskild tjänst, utan det måste vara upp till huvudmännen att besluta om såväl tjänstefördelning som arbetsuppgifter.

Skälen för förslagen och bedömningen

Förslag om lektor i propositionen om en ny skollag

Inledningsvis bör nämnas att det i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) angavs dels att en lärare i gymnasieskolan som avlagt doktorsexamen eller motsvarande skulle kunna utnämnas till lektor, dels att en lärare eller förskollärare efter fyra års väl vitsordad tjänstgöring, som genom ett pedagogiskt utvecklingsarbete visat sig särskilt skicklig i yrket skulle kunna utnämnas till särskilt kvalificerad lärare eller förskollärare. I stället för ett pedagogiskt utvecklingsarbete föreslogs att en lärare eller förskollärare skulle kunna ha avlagt licentiatexamen eller motsvarande.

I förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:165) anger regeringen att utnämningen till lektor ska finnas som karriärsteg för lärare och förskollärare. En lärare som har avlagt doktorsexamen eller minst licentiatexamen inom ett ämne som helt eller delvis motsvarar ett undervisningsämne eller inom ämnesdidaktik och som under minst fyra år har visat pedagogisk skicklighet som lärare ska kunna utnämnas till lektor. Förskollärare som avlagt doktorsexamen eller minst licentiatexamen inom förskolans uppdrag och under minst fyra år har visat pedagogisk skicklighet ska likaså kunna utnämnas till lektor. I propositionen föreslogs att skolhuvudmännen ska utnämna lektorer.

Lektor utnämns av Statens skolverk

Utnämningen av lektorer kopplas här till legitimationssystemet, vilket överensstämmer med utredarens förslag. Det innebär att en statlig instans, Statens skolverk, framdeles ska bedöma om en legitimerad lärare eller förskollärare ska utnämnas till lektor. Titeln ska enligt förslaget framgå av legitimationen.

Eftersom utnämningen inte enbart förutsätter att läraren eller förskolläraren ska ha dokumenterade akademiska meriter, utan också att de ska ha visat pedagogisk skicklighet, behövs det tydliga riktlinjer för vad detta innebär. Därför bör det framgå av föreskrifter vad som avses med särskilda pedagogisk skicklighet. Det bör vara särskilda kompetensprofiler som bygger på de kompetensprofiler som krävs för att en lärare eller förskollärare ska kunna få legitimation. Det bör sedan vara rektorn eller förskolechefen som lämnar vitsord över den

pedagogiska skickligheten. Det är av naturliga skäl inte möjligt för Statens skolverk att bedöma denna utan sådan dokumentation.

Eftersom såväl den grundläggande lärar- eller förskollärarexamen som nya undervisningsområden som läraren eller förskolläraren kan ha fått genom kompletterande kurser avses anges i legitimationen är det också lämpligt att en titel, som i sig innebär en form av karriärsteg, framgår av legitimationen. Det är en särskild kvalitetsstämpel som tydliggör att läraren eller förskolläraren har kvalificerat sig ytterligare inom sitt yrke. Kvalitetsstämpeln markerar och borgar för att lektorn kan anses mer lämpad för mycket kvalificerade uppgifter än andra lärare eller förskollärare, t.ex. för övergripande skol- eller verksamhetsutveckling och som kvalitetssäkrare när det gäller rättning av nationella prov och bedömning av examensarbeten. Det yttersta syftet, vilket också anges i förslaget till ny skollag, är att elevernas resultatuppfyllelse ska öka liksom att barn och elever ska ges optimala möjligheter att lära och utvecklas.

Utredaren föreslog att lektor ska vara en skyddad yrkesbenämning. Här föreslås i stället att benämningen lektor i skolväsendet endast ska få användas av den som fått en sådan statlig utnämning. Det innebär att lektorer kan finnas även i andra delar av utbildningssystemet, t.ex. högskolan, och där ha andra kvalifikationskrav.

4.7 Legitimerade lärare ska sätta betyg

Förslag: Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt då betyg ska sättas under förutsättning att läraren eller lärarna är legitimerade.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan lärarna inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren. Detta ska dock bara gälla om han eller hon är en av de lärare som bedrivit undervisningen eller är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Om ett betyg är beroende av två eller flera legitimerade lärares bedömning och dessa inte kan enas ska betyget beslutas av den lärare som är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. Om ingen av lärarna är behörig att undervisa i ämnet eller om två eller flera av lärarna är behöriga och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.

För den som har anställts utan tidsbegränsning för att undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå ska inte vad som ovan anges gälla. Detsamma ska gälla för lärare med en utländsk lärarutbildning som

anställts utan tidsbegränsning för att undervisa på ett främmande språk i vissa tvåspråkiga skolor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag för skolor med viss pedagogisk inriktning beträffande kravet på att den lärare som beslutar om betyg är legitimerad.

Lärare som saknar legitimation för att få besluta om betyg och som har anställts före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen vara behöriga att besluta om betyg, dock längst till utgången av juni 2015.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med förslagen i denna promemoria.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som uttalat sig om lärare och betygssättning stödjer förslaget. Bland dessa uttrycker ungefär hälften att ytterligare uppgifter bör förbehållas legitimerade lärare, medan andra uttrycker farhågor kring att en lärare som inte har undervisat eleverna ska sätta deras betyg.

Statens skolverk stödjer delvis förslaget, men anser att den lärare som har en lärarexamen för undervisningen också måste få sätta betyg. *Lärarnas Riksförbund* anser att även utvecklingssamtal bör förbehållas legitimerade lärare. *Lärarförbundet* och *TCO* menar dessutom att framställande av individuella utvecklingsplaner ska förbehållas legitimerade lärare.

Barnombudsmannen stödjer förslaget men vill, liksom *Botkyrka kommun*, uppmärksamma regeringen på att förslaget kan få konsekvenser för eleverna om en lärare som inte känner dem avgör betyget.

Sveriges Kommuner och Landsting och *Friskolornas riksförbund* avvisar förslaget. De framhåller att lärare som inte undervisat en elev har svårt att göra en objektiv bedömning av dennes prestationer och menar därutöver att förslaget får stora konsekvenser för framför allt små skolor

Skälen för förslagen

De betyg en elev får kan vara avgörande för elevens framtid. Betygsresultat har exempelvis betydelse för elevens möjligheter att fortsätta studera vid önskad utbildning eller att få en anställning. Det är därför mycket viktigt att betyg sätts på ett korrekt sätt och det är ett stort ansvar att besluta om betyg.

I betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) lyfte utredaren fram att beslut om betyg innebär myndighetsutövning och att uppgifter av den karaktären bör förbehållas legitimerade lärare. Här görs samma bedömning. Om en lärares introduktionsperiod (se avsnitt 4.8) löpt under ett läsår, eller åtminstone

delvis legat vid terminsslut där betyg sätts, har läraren som nyutexaminerad fått stöd av en mentor vid det första tillfälle han eller hon har beslutat om betyg. Mentorn och läraren bör ha fört diskussioner om själva bedömningen liksom om kursplanernas, betygskriteriernas och de nationella provens roll och betydelse i samband med betygssättningen. Sådana diskussioner bör ha förts redan inom lärarutbildningen, men det är ändå stor skillnad mellan att få utbildning i hur man sätter betyg och att i praktiken ansvara för och besluta om elevers betyg.

Till skillnad från utredarens förslag förordas emellertid här att lärare som inte har en legitimation, men sedan tidigare har en anställning utan tidsbegränsning ska få fortsätta besluta om betyg under en övergångsperiod. Dessutom ska lärare i yrkesämnen eller modersmål, som saknar både legitimation och lärarexamen, självständigt få sätta betyg även i framtiden. Skälen till detta är att regeringen har bedömt att dessa lärare, under vissa förutsättningar, även i framtiden ska få anställas utan tidsbegränsning. På grund av den låga andelen yrkeslärare och modersmålslärare med lärarexamen bedöms här att det för närvarande inte är möjligt att också för dessa lärarkategorier ställa krav på utbildning och legitimation för att få besluta om betyg. Det finns emellertid inget som hindrar att en legitimerad kollega ger de mer generella råd som kan behövas. Även lärare i tvåspråkiga skolor ska undantas från kravet på legitimation för att få sätta betyg, eftersom även dessa lärare ska få anställas utan tidsbegränsning även om de saknar legitimation. Det är önskvärt att huvudmannen ser till att lärare som undervisar, men som saknar legitimation, får den kompetensutveckling som behövs för att kunna sätta betyg med utgångspunkt i de nationella kursplanerna och betygskriterierna.

Det är viktigt att betyg sätts på ett likvärdigt sätt och det är grannlaga att bedöma elevers kunskaper på ett objektivt och korrekt sätt. Med det följer att det är naturligt att en lärare som inte har adekvat utbildning behöver, och ska ha, stöd och hjälp av en legitimerad lärare. Några remissinstanser lyfter fram att det kan bli problematiskt för små skolor att bara lärare med legitimation för yrket självständigt får sätta betyg. Det är inte säkert att det i skolan finns någon lärare som är behörig att undervisa i ämnet. I varje skola, eller åtminstone i huvudmannens organisation, bör det dock finnas lärare som har en lärarlegitimation som innebär att de får undervisa någonstans i skolväsendet. Dessa lärare får antas ha sådana kunskaper i bedömning och betygssättning att de kan stödja lärare som saknar legitimation. Avsikten är naturligtvis att det i första hand ska vara en lärare som är behörig att undervisa i det ämne betygssättningen avser som bistår en lärare som saknar sådan behörighet. Med tanke på de problem som kan finnas måste det emellertid finnas en viss flexibilitet. Om det trots allt skulle uppkomma en situation där huvudmannen saknar legitimerade lärare kan det bli aktuellt att anlita legitimerade lärare som är anställda hos en annan huvudman. I så fall kan

huvudmannen ge den legitimerade läraren ett uppdrag med uppgift att bistå vid betygssättning.

Sveriges Kommuner och Landsting och *Friskolornas riksförbund* avvisar förslaget och menar att det är svårt för en lärare som inte har undervisat eleverna att sätta deras betyg. Denna uppfattning är principiellt i överensstämmelse med vad som föreslås här, dvs. det är den som undervisat eleven som ska sätta betyget. Om läraren inte är legitimerad ska betyget dock sättas tillsammans med en legitimerad lärare. Kommer inte lärarna överens och en lärare som är legitimerad och behörig i ämnet finner att den undervisande läraren har gjort en felaktig bedömning på grund av bristande professionella kunskaper om betygssättning och vad som hör till denna, t.ex., kursplaner och betygskriterier, ska den legitimerade ha företräde och få fatta det slutliga beslutet om ett betyg.

Rektorn är den yttersta garanten för att betyg sätts och beslutas på ett rättssäkert sätt. Det är därför lämpligt att rektorn beslutar om betyget, dels om ingen av lärarna är behörig att undervisa i ämnet och om dessa har olika uppfattning om vilket betyg som ska sättas, dels om två eller flera lärare som är behöriga att undervisa i ämnet inte kan enas om betyget. Det är också rektorn som ansvarar för att lärare som saknar legitimation får det stöd som behövs.

Av förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:165) framgår att regeringen får meddela undantag när det gäller kraven för att få anställas utan tidsbegränsning som lärare i skolor med viss pedagogisk inriktning. För att de skolor som omfattas av detta undantag ska kunna bedriva en fungerande undervisning måste även undantag kunna medges beträffande betygssättning.

Det kan behövas en omställningsperiod när det gäller de nya reglerna om betygssättning. Därför ska lärare som saknar legitimation, men har anställts före den 1 juli 2011, få fortsätta besluta om betyg under en övergångsperiod. Detta ska gälla under tiden för den anställning läraren har och längst till utgången av juni 2015.

4.8 Introduktionsperioden

Förslag: Läraren eller förskolläraren ska få stöd av en mentor under sin introduktionsperiod. Mentorn ska vara legitimerad. Rektorn eller förskolechefen ska se till att det finns en plan för introduktionsperioden.

Statens skolverk ska få meddela föreskrifter om kompetensprofiler.

Bedömning: Som stöd för det lokala arbetet med lärares och förskollärares introduktion bör Statens skolverk utfärda allmänna råd.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: *Statens skolverk* föreslår ett alternativt förfarande, där legitimation meddelas senare under en lärares yrkeskarriär. Enligt verkets förslag skulle en lärare med examen och ett par års yrkeserfarenhet kunna kvalificera sig för legitimation, vilket skulle bli mindre kostnadskrävande än utredarens förslag om provår. *Stockholms universitet* förordar ett alternativ där lärosätena ges uppdrag och medel för provårskurser för nyutbildade lärare. Enligt universitetets förslag ska en godkänd provårskurs och lärarexamen vara en förutsättning för att kunna bli legitimerad. Det ska också krävas minst ett års anmärkningsfri anställning som lärare enligt examensbevisets behörighetsramar.

Skälen för förslagen och bedömningen

Introduktion med stöd av en mentor

Utredaren föreslog att legitimationen ska föregås av ett provår och en bedömning av rektorn och lärarens eller förskollärarens mentor. Det skulle vara ett krav att mentorn är legitimerad. Provåret skulle vara reglerat bl.a. vad gäller arbetstid för mentor och adept, vilket stöds av många remissinstanser. *Stockholms universitet* föreslog i sitt remissyttrande en variant av provåret som skulle innebära att lärosätena anordnade provårskurser och därefter skulle det krävas ett års godkänd tjänstgöring. Precis som utredaren föreslog ska det göras en bedömning av om läraren eller förskolläraren kan anses lämpad för yrket, dvs. när det gäller kunskaper, färdigheter och förhållningssätt gentemot t.ex. elever, barn, föräldrar och kolleger. Lärarens eller förskollärarens lämplighet bör prövas i praktiken där han eller hon förväntas ta ett så gott som fullt lärar- eller förskolläraransvar, även om det sker med stöd av en mentor. I denna del bör således inte lärosätena ha någon roll. Det finns däremot naturligtvis inget som hindrar att huvudmän har samarbete med lärosäten som t.ex. kan innebära att nya lärare får mötas i seminarieform eller ta del av riktade föreläsningar eller andra teoriavsnitt.

Det bör understrykas att införandet av legitimation för lärare och förskollärare ska innebära en dubbel kvalitetssäkring av lärarens eller förskollärarens lämplighet för yrket. Lärosätena har fortsatt uppgiften att pröva den studerande mot examensmålen och, när så är påkallat avråda den studerande från fortsatta lärar- eller förskollärarstudier. Det ska även fortsättningsvis krävas att den verksamhetsförlagda utbildningen genomförts med godkänt resultat.

Introduktionsperioden ska i huvudsak vara förlagd till den skolform och de årskurser och ämnen eller den verksamhet som läraren eller förskolläraren har examen för. Det vore emellertid orimligt att kräva total överensstämmelse. Ibland kan t.ex. en lärare bli tvungen att

undervisa en mindre del av tiden i årskurser eller ämnen som han eller hon inte har utbildning för. Det ska inte hindra att läraren eller förskolläraren kan få legitimation. Utgångspunkten ska dock vara att introduktionsperioden ska genomföras i enlighet med lärarens eller förskollärarens examen.

Det ligger i sakens natur att tid avsätts för både mentorn och en nyutexaminerad lärare eller förskollärare för att den nya läraren eller förskolläraren ska ges goda förutsättningar att komma in i yrket. Det är emellertid mot principen om huvudmännens självstyre att detaljreglera den tid som bör avsättas. Det är huvudmannen som avgör om tid för introduktion och mentorskap ska tas från undervisningen eller från andra arbetsuppgifter. Det väsentliga är att såväl den nya läraren eller förskolläraren som mentorn upplever att det finns skälig tid avsatt för att komma in i yrket respektive ge det stöd och de råd som behövs för att underlätta för den nya läraren eller förskolläraren.

För att stödet ska bli så bra och väl anpassat som möjligt föreslås nu att rektorn ska se till att det finns en plan för den nya lärarens eller förskollärarens introduktionsperiod. Nyutbildade lärare och förskollärare har olika behov och det är viktigt att var och en får det stöd och den hjälp som behövs utifrån sina tidigare kunskaper, erfarenheter och förmågor att fungera självständigt i sin yrkesroll. Det kan, åtminstone inledningsvis, vara en grannlaga uppgift att utforma dessa planer och ge dem ett relevant innehåll. Därför bör Statens skolverk utfärda allmänna råd om stöd till lärares och förskollärares introduktion.

Det är viktigt att mentorn själv är legitimerad och helst har några års erfarenhet av yrket så att stödet till den nya läraren eller förskolläraren blir både kunskaps- och erfarenhetsbaserat. Det är naturligtvis också en fördel om mentorn har gått någon form av handledar- eller mentors-utbildning. Mentorn bör vara behörig inom samma område som adepten. Det kan dock, t.ex. i små skolor, vara omöjligt. Då får det vara tillräckligt att mentorns behörighet ligger så nära adeptens som möjligt. Det bör i sådana fall övervägas om man genom samverkan med andra skolor kan anordna erfarenhetsutbyten och liknande med lärare som undervisar i samma årskurser och ämnen eller verksamhet som den nya läraren eller förskolläraren.

Introduktionsperiod bedöms vara ett bättre uttryck än benämningen provår. Provår kan leda tankarna till att det handlar om ett år som ingår i lärarens utbildning, vilket det inte gör, även om det är en förutsättning för att få legitimation. Läraren eller förskolläraren kan vara ansvarig för en eller flera elev- eller barngrupper med allt vad där tillhör redan under det första året, även om det sker med stöd av en mentor. Exempel på uppgifter som tillhör undervisningen är individuella utvecklingsplaner, åtgärdsprogram eller andra insatser för barn i behov av särskilt stöd och

föräldrakontakter. Bl.a. med tanke på detta ansvar är det olämpligt att kalla lärarens eller förskollärarens första yrkesverksamma tid för provår.

Mentorn ska ge råd och stöd till den nya läraren eller förskolläraren, medan det bör vara rektorn eller förskolechefen som står för bedömningen i slutet av lärarens eller förskollärarens introduktionsperiod. Detta utvecklas i nästa avsnitt. Det är emellertid naturligt att mentorn deltar i samtal med rektorn eller förskolechefen om den nya läraren eller förskolläraren och bidrar med sin kunskap om den nya läraren eller förskolläraren sätt att utöva yrket, eftersom mentorn är den som möter den nyutbildade i princip dagligen. Det är också viktigt att mentorn signalerar till rektorn eller förskolechefen om det skulle visa sig att den nyutbildade inte fungerar i yrket. Det bör dock betonas att mentorns huvudsakliga uppgift är att ge det stöd och den hjälp som den nyutexaminerade läraren respektive förskolläraren behöver. Mentorn ska således inte vara ansvarig för bedömningen.

Kompetensprofiler

För att bedömningarna av om en lärare eller förskollärare ska kunna få legitimation ska bli likvärdiga är det viktigt att det finns kompetensprofiler. Kompetensprofiler är också viktiga som en utgångspunkt för den som ska vara mentor, så att denne vet vad man ska kunna förvänta sig av läraren när introduktionsperioden är slutförd. Utredaren föreslog att det ska finnas en gemensam kompetensprofil som, om det behövs, kan preciseras för de olika yrkeskategorierna. Här görs bedömningen att delar av kompetensprofilen förvisso kan vara gemensam, men det är också viktigt att en kompetensprofil speglar det specifika i att vara lärare respektive förskollärare.

Statens skolverk bör få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om kompetensprofiler. Utgångspunkten för kompetensprofilerna ska vara de examensbeskrivningar som finns för lärare och förskollärare. Kompetensprofilerna bör emellertid vara mer konkreta och fördjupade, och ta sikte på att lärarens eller förskollärarens lämplighet för yrket ska bedömas i praktiken. Ytterligare underlag för kompetensprofilerna kan vara forskning om lärare och förskollärare och de dokument om lärares kompetens som utarbetats inom Europeiska unionen (EU), t.ex. rådslutsatserna om fortbildning för lärare och skolledare (2009/C 302/04) och kommissionens meddelande (KOM 2007, 392).

Yrkesetiska normer, så kallad ”god lärar- och förskollärarsed”, bör beaktas i arbetet. Kompetensprofilerna bör utarbetas efter samråd med lärar- och skolledarorganisationerna samt andra berörda intressenter.

4.9 Ansökan om legitimation

Förslag: Till ansökan om legitimation ska fogas ett yttrande över lärarens eller förskollärarens lämplighet. Yttrandet ska utfärdas av rektorn respektive förskolechefen vid den skola eller förskola där läraren eller förskolläraren är verksam. Av yttrandet ska det framgå om läraren respektive förskolläraren bedöms lämplig för yrket.

Har sökanden en utländsk legitimation eller annat behörighetsbevis ska Statens skolverk inhämta ett yttrande från Högskoleverket över den utbildning som ligger till grund för legitimationen eller behörighetsbeviset.

Statens skolverk ska få ta ut en avgift för att meddela en legitimation.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: *Statskontoret* menar att förslaget om att rektorerna ska yttra sig över lärares och förskollärares lämplighet skapar en oklar ansvarsfördelning mellan staten och huvudmännen och att det är direkt olämpligt att framtida arbetsgivare ska bedöma om en enskild ska få statlig legitimation. Flera remissinstanser, såväl lärosäten som lärarorganisationerna, är tveksamma till om rektorerna har tillräcklig kompetens för att göra den bedömning som ska ligga till grund för legitimeringen.

Andra instanser, bl.a. *Statens skolverk, Högskolan i Gävle och Lunds universitet* menar att rektorn ensam ska stå för bedömningen av nya lärare. Statens skolverk menar att detta kan ske utifrån schablonkriterier framtagna av verket. *Karlskrona kommun* anser att lärarens förmågor i hög grad är bedömda under lärarutbildningen och att rektorerna är kvalificerade för att göra återstående bedömning. *Sveriges skolledarförbund* betonar vikten av att rektorerna ges handledning för att genomföra bedömningen. *Södertörns högskola* och *Krokoms kommun* framhåller att detta kan ske som en del inom den statliga befattningsutbildningen för rektorer.

Skälen för förslagen

Ansökan och yttrande

En lärare eller förskollärare ska själv ansöka om legitimation hos Statens skolverk. Ansökan kan beviljas först efter ett läsårs tjänstgöring eller motsvarande på heltid i huvudsak inom ramen för den nivå läraren respektive förskolläraren fått behörighet att undervisa genom sin utbildning. Vad som avses med i huvudsak redovisas i avsnitt 4.8. Detta

gäller både nyutbildade lärare och förskollärare som genomfört en introduktionsperiod samt lärare och förskollärare som redan i dag har en examen och är yrkesverksamma. De senare behöver alltså inte genomföra någon särskild introduktion för att kunna få legitimation.

Avsikten är att nyutbildade lärare (grundlärare, ämneslärare och yrkeslärare) och förskollärare som genomfört sin introduktionsperiod samt lärare och förskollärare med en äldre svensk utbildning eller motsvarande utländsk utbildning ska legitimeras. Av legitimationen ska det framgå i vilka skolformer, årskurser och ämnen läraren eller förskolläraren är behörig att undervisa eller om läraren är behörig för arbete i fritidshem.

I dag prövas utländska lärarexamina av Högskoleverket som utfärdar behörighetsbevis som innebär att läraren får användas för undervisning i vissa årskurser och ämnen. I framtiden ska lärare och förskollärare som kommer till Sverige med en utländsk utbildning kunna få legitimation och den ska lämpligtvis utfärdas av samma instans som meddelar legitimationer i övrigt. Högskoleverket har emellertid lång erfarenhet av att utfärda behörighetsbevis och har kunskaper om utländska utbildningar i förhållande till de svenska som bör tas till vara. Statens skolverk ska därför inhämta yttrande från Högskoleverket innan en legitimation meddelas för den som har en utländsk lärar- eller förskollärarutbildning. Yttrandet bör dels innehålla information om utbildningen kan anses motsvara en svensk lärar- eller förskollärar-utbildning och i så fall vilken, dels rekommendationer i de fall det behövs någon form av komplettering.

Av yrkeskvalifikationsdirektivet framgår att personer som omfattas av direktivet och som kommer från en medlemsstat där yrket är reglerat ska efter uppvisande av kompetensbevis eller bevis på formella kvalifikationer av behörig myndighet ges tillträde till yrket och ges rätt att utöva det på samma villkor som det mottagande landets egna medborgare. Om personen arbetat i en medlemsstat där yrket inte är reglerat ska han eller hon beredas tillträde till yrket, om han eller hon utöver kompetensbevis eller bevis på formella kvalifikationer kan uppvisa att denne utövat yrket under minst två år under de senaste tio åren. I enlighet med direktivet är detta det krav som kan ställas när det gäller motsvarigheten till en introduktionsperiod för en lärare eller förskollärare i Sverige. När det gäller sökande från länder som inte omfattas av yrkeskvalifikations-direktivet bör motsvarande gälla.

Har läraren eller förskolläraren tjänstgjort på olika skolor, fritidshem eller förskolor under sin introduktion ska rektorn eller förskolechefen vid respektive skola, fritidshem eller förskola lämna ett yttrande när läraren eller förskolläraren avslutar sin anställning. I fritidshemmet är det ytterst huvudmannen som svarar för bedömningen, eftersom ledningsansvaret inte kommer att regleras i skollagen. I praktiken blir det

förmodligen oftast en rektor som står för bedömningen, eftersom flertalet fritidshem har en rektor som chef. I denna promemoria avses även chefen för fritidshemmet när rektorn nämns särskilt.

Förslagen om ansökan och yttrande överensstämmer med utredarens förslag om att rektorn eller förskolechefen ska yttra sig över om läraren eller förskolläraren kan anses lämpad för yrket. Utredaren föreslog dock att rektorn respektive förskolechefen tillsammans med en ny lärares eller förskollärares mentor ska ansvara för bedömningen av den nya läraren respektive förskolläraren. Här föreslås att rektorn respektive förskolechefen ensam ska svara för bedömningen och att yttrandet ska bifogas ansökan om legitimation. Som ett underlag för yttrandet bör rektorn eller förskolechefen tillsammans med den lärare eller förskollärare som önskar ansöka om legitimation göra en uppföljning av den plan som upprättats för lärarens eller förskollärarens introduktionsperiod. Rektorn eller förskolechefen bör också, för att kunna bilda sig en god uppfattning, ha följt den nya läraren eller förskolläraren i undervisningen. Detta bör i och för sig alltid ske med viss kontinuitet, men det finns ändå anledning att betona det särskilt i detta sammanhang. Ovan har nämnts att samtal med mentorn också kan vara naturligt för rektorn eller förskolechefen i samband bedömningen. Det är dock viktigt att framhålla att rektorn eller förskolechefen måste ha bildat sig en *egen* uppfattning om den nya läraren eller förskolläraren så att han eller hon kan stå för sin bedömning. Statskontoret framhöll i sitt remissyttrande att det blir en oklar ansvarsfördelning om arbetsgivaren ska göra en bedömning inför en statlig legitimation. Det är Statens skolverk som meddelar legitimationer, men det åligger rektorn eller förskolechefen på lokal nivå att skaffa sig förutsättningarna för att kunna bedöma lärarens eller förskollärarens lämplighet och yttra sig över detta.

Legitimation ska inte få meddelas om förhållandena är sådana att legitimationen skulle ha återkallats om sökanden hade varit legitimerad. Ett avslag är ingripande för den enskild och påverkar dennes möjlighet att utöva sitt yrke. Det bör därför finnas en möjlighet för den enskilde att överklaga ett beslut om att avslå en ansökan om legitimation.

Ett yttrande ska även lämnas för redan verksamma lärare och förskollärare. Det bör kunna ske genom ett enklare förfarande än när det gäller nyutexaminerade, t.ex. genom att rektorn eller förskolechefen fyller i en formaliserad blankett. Rektorn respektive förskolechefen bör i sin roll som chef redan i förväg veta hur väl dessa lärare och förskollärare fungerar, varför det inte behövs några särskilda kompetens- och lämplighetsbedömningar. Detta förfarande bör även gälla fritidspedagoger som kompletterat sin behörighet för att kunna få legitimation som lärare eller förskollärare (se ovan). Dessa grupper bör legitimeras så snart bestämmelserna trätt i kraft, så att det sedan finns lärare och förskollärare som kan få rollen som mentor för nyutexaminerade.

Ett antal av de instanser som yttrade sig över utredarens förslag om att rektorn ska bedöma den nya läraren har ställt sig tveksamma till om rektorn har den kompetens som krävs för detta. Rektorn respektive förskolechefen har dock redan i dag till uppgift att bedöma lärarna och förskollärarna i olika sammanhang, t.ex. vid lönesättning. Rektorn och förskolechefen är också ansvariga för verksamheten i stort och för att anställa personer med rätt kompetens. En relevant synpunkt som framkommit i remissyttranden är emellertid att rektorer och förskolechefer kan behöva någon form av stöd, bl.a. för att bedömningarna ska bli likvärdiga över landet. Statens skolverk bör därför få i uppdrag att utarbeta allmänna råd.

Det är, som ett par remissinstanser påpekat, lämpligt att det i den statligt reglerade befattningsutbildningen för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem, framdeles ingår ett avsnitt om hur lärare och förskollärare bör värderas i olika sammanhang. Detta bör beaktas inom ramen för befattnings-utbildningen.

Avgift

Utredaren föreslog att Statens skolverk ska få ta ut en avgift från den enskilde läraren eller förskolläraren för att utfärda legitimationer. Sådant är systemet när det gäller övriga legitimationsyrken och det finns inga skäl att utforma det annorlunda när det gäller lärar- och förskollärar-yrket.

Utbildade lärare och förskollärare som är verksamma när legitimations-systemet träder i kraft bör dock undantas från avgiftsskyldigheten, eftersom de gått in i yrket under andra förutsättningar. De har genom utbildning fått behörighet att utöva yrket och anställas utan tids-begränsning och det vore inte lämpligt att retroaktivt ålägga dem en skyldighet att betala en avgift för att fullt ut anses behöriga att undervisa och anställas utan tidsbegränsning.

4.10 Lärarnas ansvarsnämnd

Förslag: För prövning av lärares och förskollärares fortsatta rätt att inneha legitimation, frågorna om varning och utfärdande av ny legitimation ska det finnas en särskild nämnd, Lärarnas ansvarsnämnd, som ska placeras inom Statens skolverk.

Nämnden ska efter anmälan av Statens skolinspektion pröva frågor om lärares och förskollärares fortsatta rätt att inneha legitimation och om varning ska meddelas.

Efter ansökan av den legitimerade ska nämnden pröva om legitimationen ska återkallas eller av den tidigare legitimerade om en ny legitimation ska meddelas.

Lärarnas ansvarsnämnd ska bestå av en ordförande och fem andra ledamöter, av vilka en ska vara ersättare för ordföranden. Ordföranden och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap om och praktisk erfarenhet av skol- eller förskoleverksamhet och lärares eller förskollärares uppdrag. Det ska finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna. Ledamöterna i Lärarnas ansvarsnämnd och deras ersättare ska utses av regeringen för en period om minst tre år.

Utredarens förslag: Överensstämmer med de förslag som anges i promemorian.

Remissinstanserna: *Lärarförbundet* och *Lärarnas Riksförbund* stödjer förslaget om Lärarnas ansvarsnämnd. I övrigt har frågan inte berörts av remissinstanserna.

Skälen för förslagen

Lärarnas ansvarsnämnd – en nämnd vid Statens skolverk

För att vara trovärdigt förutsätter ett system med legitimation att legitimationen också kan återkallas, så att en lärare eller förskollärare i praktiken inte längre kan utöva yrket. Det ska emellertid vara möjligt att få ett beslut om en återkallad legitimation överprövat. För att handha dessa typer av ärenden behövs ett särskilt organ. Utredaren föreslog att en särskild nämnd, Lärarnas ansvarsnämnd ska inrättas vid Statens skolverk. Detta anses också vara den lämpligaste lösningen. Utredaren har prövat om Skolväsendets överklagandenämnd skulle kunna vara ett alternativ, men har funnit att det inte är lämpligt. Nedan prövas ytterligare ett par alternativ.

Utredarens bedömning vad gäller Skolväsendets överklagandenämnd bedöms vara riktig. Nämnden har, som utredaren redogör för, i dag en annan roll och prövar ärenden som rör elever och t.ex. antagning till en viss skolform. Nämnden är *sista* instans i dessa ärenden, men skulle, om den också fick ansvar för att pröva ärenden om legitimation bli *första* instans i legitimationsärenden. Det skulle skapa otydlighet, vilket talar emot en sådan lösning. Nämnden är visserligen en egen myndighet, men den är nära knuten till Statens skolinspektion och har sin kanslifunktion där. Även detta talar emot att lägga ansvaret för att pröva legitimationsfrågor vid denna nämnd. Eftersom Statens skolinspektion föreslås vara en av de instanser som ska kunna begära att en legitimation ska återkallas och dessutom kan bli motpart vid en eventuell domstolsförhandling, är en lösning där Lärarnas ansvarsnämnd skulle knytas till denna myndighet heller inget alternativ. Det skulle kunna leda till kritik om opartiskhet

om Lärarnas ansvarsnämnd lades vid Skolväsendets överklagandenämnd eller Statens skolinspektion.

Alternativet till att lägga Lärarnas ansvarsnämnd vid Statens skolverk skulle möjligen vara att inrätta en ny självständig myndighet, men den skulle bli så liten att den skulle behöva stödresurser från någon annan myndighet för att inte bli alltför kostnadskrävande. Det är inte rimligt eller nödvändigt.

Statens skolverk ska enligt förslaget utfärda legitimationer, men skulle för den skull inte vara part i samband med anmälan till nämnden och verket kommer heller inte ha något egentligt inflytande över nämnden som sådan. I stället kan vinster göras genom att nämnden naturligt kan få del av verkets kansliresurser och verket kan dessutom t.ex. ha ett visst samordningsansvar. Vid Statens skolverk kommer det dessutom, mot bakgrund av utredarens förslag och förslagen i denna promemoria, att finnas personal som är väl insatt i legitimationsfrågorna och vid behov kan bistå nämnden med expertkunskap. Denna lösning påminner om hur frågor om registrering av lärare i en del andra länder, t.ex. Skottland och Kanada (Ontario), hanteras. I dessa länder har systemet enligt utredaren visat sig fungera väl. Skillnaden är att det inte skapas en helt egen fristående organisation för ärenden som rör legitimering av lärare och förskollärare. Med vårt svenska system som har nationella skol-myndigheter finns det heller inga skäl som talar för att det behövs en egen, kostsam, organisation.

Disciplinpåföljd och återkallelse av en legitimation är ingripande för den enskilde och det är viktigt att sådana beslut vilar på gedigen kunskap och erfarenhet. Det är därför viktigt att nämndens sammansättning regleras så att ordföranden har domarerfarenhet och att ledamöterna har särskild kunskap om och erfarenhet av skolans och förskolans verksamhet och om lärares och förskollärares uppdrag. Ledamöterna i nämnden ska enligt förslaget utses av regeringen. Utredaren föreslog att nämnden ska ha en ordförande och sex andra ledamöter. I enlighet med vad som i framtiden kommer att gälla för HSAN föreslås här i stället fem ledamöter. Det finns inga skäl som talar för att avvika från vad som gäller för HSAN.

Anmälan till Lärarnas ansvarsnämnd

Det har övervägts om en enskild elev, ett barn, deras föräldrar, någon annan medborgare, en kollega eller arbetsgivaren skulle kunna göra en anmälan om en lärare eller förskollärare direkt till nämnden. Det är viktigt att t.ex. elever, barn, kolleger, föräldrar och i förekommande fall arbetsgivare anmäler om de upplever att en enskild lärare eller förskollärare har agerat oskickligt i sin yrkesutövning, eller gjort sig skyldig till förseelser som kan göra personen olämplig som lärare eller förskollärare. Statens skolinspektion är ansvarig tillsynsmyndighet för skolan och förskolan och bör vara den myndighet som tar emot och

utreder sådana anmälningar. Barn- och elevskyddsombudet tar också emot anmälningar som i förlängningen kan leda till att lärares eller förskollärares lämplighet kan komma att ifrågasättas. Det ska vara Statens skolinspektion som avgör om ett ärende ska anmälas till Lärarnas ansvarsnämnd.

Möjlighet att få legitimation på nytt

Utredaren föreslog att den som fått sin legitimation återkallad bör kunna få en ny legitimation om de förhållanden som föranlett återkallelsen ändrats eller om läraren eller förskolläraren på nytt visat sig lämplig att utöva sitt yrke. Detta bör prövas av Lärarnas ansvarsnämnd.

Det vore orimligt om en lärare eller förskollärare skulle straffas för all framtid, eftersom förhållandena kan ha förändrats så att läraren eller förskolläraren åter kan anses ha förutsättningar för att utöva sitt yrke på ett professionellt och tillfredsställande sätt. Naturligtvis måste läraren respektive förskolläraren ansöka på nytt om en legitimation och ärendet måste prövas noggrant.

Utredaren bedömde att det inte bör finnas någon lagstadgad tid som anger när en ny prövning kan göras. Som riktmärke hänvisades till Regeringsrätten som i en dom (RÅ 2000 ref. 10) som gäller en legitimerad sjuksköterska slagit fast att en rimlig utgångspunkt kan vara en treårsperiod. Det är rimligt att omständigheterna i det enskilda fallet får vara avgörande. Det kan således innebära att en något kortare, men också en längre period kan komma att krävas, under vilken läraren respektive förskolläraren kan visa att han eller hon åter blivit lämplig för yrket.

4.11 Varning och återkallelse av legitimation

Förslag: En legitimerad lärare eller förskollärare ska meddelas en varning om han eller hon varit oskicklig i sin yrkesutövning, i eller utanför yrkesutövningen gjort sig skyldig till brott som medför att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan ifrågasättas, eller på annat sätt visat sig mindre lämplig att bedriva undervisning.

Legitimationen ska återkallas om den legitimerade varit grovt oskicklig i sin yrkesutövning, i eller utanför yrkesutövningen gjort sig skyldig till ett allvarligt brott, på grund av sjukdom eller någon liknande omständighet inte kan utöva yrket tillfredsställande, på annat sätt visat sig särskilt olämplig att bedriva undervisning, inte följt ett föreläggande om läkarundersökning eller begär att legitimationen ska återkallas.

Om Lärarnas ansvarsnämnd meddelar en varning eller beslutar att återkalla en legitimation ska Statens Skolverk och den legitimerades arbetsgivare underrättas om detta. Detsamma ska gälla om en

förvaltningsdomstol efter överklagande beslutar att meddela en varning, återkalla legitimationen eller undanröja Lärarnas ansvarsnämnds beslut om varning eller återkallelse.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig stödjer utredarens förslag, bl.a. *Statens skolverk*, *Barnombudsmannen* och *Statens skolinspektion*. Några remissinstanser, däribland *Lärarförbundet*, *Lärarnas Riksförbund*, *TCO*, *Mittuniversitetet* samt *Sollentuna*, *Skellefteå* och *Krokoms kommuner* efterfrågar disciplinära åtgärder. *Lärarförbundet* och *Lärarnas Riksförbund* framhåller att även erinran och varning bör vara en del av systemet.

Högskoleverket och *Göteborgs kommun* anser att det blir svårt att hitta en person att klandra. *Högskoleverket* påpekar att systemet inte fungerat väl inom vårdyrkena.

Statens skolverk, Sveriges Kommuner och Landsting samt *Karlskoga* och *Ragunda kommuner* anser att de arbetsrättsliga följderna av en återkallad legitimation behöver förtydligas. *Karlskrona* och *Krokoms kommuner* menar att en återkallad legitimation också ska vara grund för uppsägning, medan *Lärarnas Riksförbund* med påpekar att en återkallad legitimation inte har någon direkt koppling till en lärares anställning och dess eventuella upphörande.

Statens skolverk och *Kammarrätten i Stockholm* menar att antalet anmälningar av lärare snabbt kan bli omfattande. Kammarrätten bedömer att systemet kommer att leda till ett ökat antal mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Skälen för förslagen

Både varning och återkallelse

Enligt förslaget som lämnades i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) ska legitimation som huvudregel vara en förutsättning för att få utöva läraryrket respektive förskollärayrket. För att systemet ska vara trovärdigt kan legitimationen dock inte vara något som innehavaren för all framtid har rätt till oberoende av hur han eller hon sköter sina arbetsuppgifter. Från det allmännas sida måste det vara möjligt att vidta åtgärder mot en lärare eller förskollärare som missköter sitt uppdrag, även om detta är en grannlaga uppgift och inte alltid fungerat väl inom andra sektorer, vilket *Högskoleverket* påpekat. Utredaren föreslog endast en åtgärd, nämligen att det ska vara möjligt att återta en legitimation, och ansåg att det inte behövdes några disciplinära åtgärder. Utredaren motiverade detta med att systemet ska vara enkelt,

lättbegripligt och inte medföra en alltför stor administration. Vid en jämförelse med HSAN konstaterade utredaren att det är svårt att utreda händelser som rör enskilda utan den mer omfattande dokumentation som finns inom sjukvården och att det därför är lämpligt att endast grova förseelser som kan leda till återkallande ska hanteras när det gäller lärare. Utredaren utesluter dock inte att man i framtiden kan komma fram till att även disciplinära åtgärder behövs.

Utredarens uppfattning överensstämmer inte med förslaget i promemorian, utan i likhet med flera remissinstanser bedöms att det redan från början måste finnas ett system där Lärarnas ansvarsnämnd kan utfärda en varning till lärare eller förskollärare för mindre förseelser. Om det visar sig att läraren eller förskolläraren i sin yrkesutövning vid upprepade tillfällen handlat på ett sätt som lett till flera varningar bör detta också innebära att nämnden särskilt överväger om det är lämpligt med ytterligare varningar eller om legitimationen faktiskt ska återkallas. Det är däremot inte nödvändigt med ytterligare disciplinpåföljder såsom erinran eller prövotid. Ett större antal alternativa disciplinpåföljder skulle kunna medföra en gränsdragningsproblematik. Exempel på när varning respektive återkallelse kommer att aktualiseras är svåra att ge utan det måste utvecklas en praxis inom området. I varje enskilt fall måste det också göras en individuell prövning, där förseelsen kopplas samman med en helhetsbedömning av lärarens eller förskollärarens personliga förhållanden. Nedan redogörs för inom vilka områden varning eller återkallelse kan komma i fråga.

Om det endast skulle vara möjligt att återkalla legitimationer finns det risk för att arbetsgivarna inte uppmärksammar och vidtar åtgärder i förhållande till mindre förseelser, eftersom läraren respektive förskolläraren är legitimerad för sitt yrke och därmed ändå har rätt att utöva det. Det skulle kunna innebära att legitimationssystemets syfte, att borga för elevernas och barnens rätt till kvalificerade och kompetenta lärare och förskollärare, urholkas.

Några remissinstanser har efterlyst förtydliganden i förhållande till arbetsrättsliga åtgärder. Med anledning av detta kan sägas att huvudmannen är arbetsgivare och en statlig legitimation påverkar inte anställningsförhållandet. En enstaka varning torde inte påverka anställningsförhållandet. Inte heller ett återkallande av en legitimation innebär med automatik att en lärare eller förskollärare kan sägas upp då ett återkallande kan vara aktuellt i situationer som inte i övrigt skulle motivera arbetsrättsliga åtgärder. Det utesluter dock inte att arbetsgivaren kan tvingas vidta arbetsrättsliga åtgärder och exempelvis se över möjligheten till omplacering och i vissa fall uppsägning. En lärare eller förskollärare vars legitimation återkallats får inte längre självständigt ansvara för undervisningen eller besluta om betyg. En arbetsgivares möjligheter att för undervisning använda en lärare eller förskollärare som inte längre har legitimation är sannolikt också begränsade. Det bör också

tydliggöras att om en lektor delegitmeras så kan han eller hon inte längre använda titeln lektor. Det är självfallet inte lämpligt att fortfarande kunna anses vara särskilt kvalificerad som lärare, samtidigt som man fått sin legitimation återkallad.

Som framgår ovan får huvudmännen i ett fåtal fall göra undantag från bestämmelserna om legitimerade lärare. Icke legitimerade lärare kan naturligtvis också visa sig vara olämpliga för att utöva yrket. Sådana fall får hanteras av arbetsgivaren med hjälp av arbetsrättsliga regler.

Sjukdom eller brottslighet

Det är en viktig markering att åtgärder ska kunna vidtas mot en lärare eller förskollärare som inte fungerar i sin yrkesroll, även om det inte handlar om att läraren eller förskolläraren är oskicklig.

En lärare eller förskollärare kan ha en sjukdom eller liknande symtom som starkt negativt påverkar lärarens eller förskollärarens möjlighet att undervisa på ett tillfredsställande sätt, t.ex. missbruksproblem eller någon psykisk sjukdom. Lärare och förskollärare kan vidare ha begått brott, riktade mot barn, ungdomar eller vuxna, som gör att de inte bör tillåtas fortsätta undervisa i skolväsendet. Det kan t.ex. handla om sexual- eller våldsbrott. Brott kan ha begåtts antingen inom eller utanför skolan eller förskolan.

Oskicklig eller grovt oskicklig

Med oskicklig eller grovt oskicklig i sitt yrke avses att en lärare eller förskollärare inte förmår vidmakthålla sin professionella förmåga, t.ex. genom kompetensutveckling, trots insatser från huvudmannen. Det kan också innebära att en lärare eller förskollärare inte förmår leva upp till yrkesrollen. I denna ingår undervisning och sådant som hör till denna. Det kan t.ex. handla om förmågan att förmedla kunskaper och stödja alla elever eller barn i deras lärande, föra utvecklingssamtal, upprätta individuella utvecklingsplaner eller studieplaner och åtgärdsprogram, samt bedömning och betygssättning. I begreppen oskicklig eller grovt oskicklig ligger också att en lärare eller förskollärare kan uppvisa brister i sitt yrkesansvar. Legitimerade lärare och förskollärare har ansvar för undervisningen, vilket bland annat innebär ett ansvar för att undervisningen bedrivs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet, att bestämmelser i läroplaner följs m.m. I den nya skollagen tydliggörs också på ett antal punkter lärares och förskollärares skyldighet att anmäla om en elev upplever sig kränkt eller är i behov av särskilt stöd.

En bedömning av hur en lärare eller förskollärare hanterar detta kan leda till att han eller hon bedöms som oskicklig eller grovt oskicklig i sitt yrke och därför ska varnas eller bli fråntagen sin legitimation. Det är naturligtvis viktigt att en sådan prövning görs genom ett rättssäkert förfarande utifrån väl dokumenterade förhållanden.

Mindre lämplig eller olämplig

Utöver vad som redovisats ovan kan det finnas andra skäl att pröva om en legitimerad lärare eller förskollärare ska meddelas en varning eller få sin legitimation återkallad.

En lärare eller förskollärare som kränker, trakasserar eller på annat sätt agerar olämpligt mot elever och barn ska kunna bedömas som mindre lämplig eller olämplig för yrket och därmed kunna tilldelas en varning eller fråntas legitimationen, även om beteendet inte är brottsligt.

Återkallelse i övriga fall

Om den legitimerade vägrar att genomgå en föreskriven läkarundersökning och därigenom obstruerar mot den fortsatta handläggningen av legitimationsärendet måste det finnas en möjlighet att återkalla legitimationen.

Även den enskilde legitimerade ska ha möjlighet att själv ansöka om att legitimationen ska återkallas. Det kan t.ex. vara en person som under många år inte har tjänstgjort som lärare eller förskollärare och inte längre vill finnas kvar inom lärar- eller förskolläraryrket.

Underrättelse om varning och återkallelse

För att systemet med varning och återkallelse ska ha effekt i praktiken föreslås att Lärarnas ansvarsnämnd ska underrätta den legitimerades arbetsgivare och Statens skolverk i de fall en varning meddelats eller en legitimation återkallats.

Om en lärare eller förskollärare fått sin legitimation återkallad får han eller hon inte längre anses uppfylla huvudregeln för att få bedriva och ansvara för undervisningen. En sådan lärare får heller inte självständigt besluta om betyg. För att en arbetsgivare ska kunna planera sin verksamhet och vidta erforderliga åtgärder är det således nödvändigt att arbetsgivaren underrättas dels om återkallelse av legitimationer, dels om varningar har meddelats.

Även Statens skolverk har behov av att få upplysningar om varning och återkallelse. Det blir annars omöjligt för verket att upprätthålla ett register om legitimerade lärare och förskollärare (se avsnitt 4.13).

4.12 Förfarandet vid Lärarnas ansvarsnämnd

Förslag: Förfarandet vid Lärarnas ansvarsnämnd ska vara skriftligt. Lärarnas ansvarsnämnd ska emellertid hålla muntlig förhandling om en enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte särskilda skäl talar mot det. Till muntlig förhandling ska den som är part kallas. Att en part uteblir från en muntlig förhandling ska inte hindra att nämnden handlägger och avgör ärendet.

Muntliga förhandlingar ska vara offentliga. Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att lämnas någon uppgift för vilken gäller sekretess ska ordföranden vid förhandlingen få besluta att förhandlingen ska hållas inom stängda dörrar.

Nämnden ska, om den finner det nödvändigt, kunna förelägga den legitimerade att genomgå viss läkarundersökning.

Lärarnas ansvarsnämnds ordförande ska ensam få fatta beslut som inte innefattar slutligt avgörande i sak, dock inte beslut om ett föreläggande att genomgå läkarundersökning, om återkallelse på egen begäran av legitimation eller om återkallelse av legitimation då den legitimerade inte följt föreläggande om läkarundersökning.

Beslut i Lärarnas ansvarsnämnd ska gälla omedelbart om inte annat anges i beslutet.

Beslut vid Lärarnas ansvarsnämnd ska få överklagas vid allmän förvaltningsdomstol.

Vid överklagande till allmän förvaltningsdomstol ska Statens skolinspektion vara den enskildes motpart.

Utredarens förslag: I utredningen finns inga förslag med denna innebörd.

Remissinstanserna: *Länsrätten i Stockholms län* och *Kammarrätten i Stockholm* påtalar behovet av vissa förfaranderegler när det gäller Lärarnas ansvarsnämnd och ärendenas eventuella fortsatta handläggning vid de allmänna förvaltningsdomstolarna. *HSAN* påtalar att den nämnden, som handläggande myndighet i snarlika frågor, lyder under en rad bestämmelser som kompletterar de allmänna bestämmelserna i förvaltningslagen.

Skälen för förslagen

Som några remissinstanser anfört finns det behov av kompletterande bestämmelser till förvaltningslagen när det gäller Lärarnas ansvars-

nämnds arbete och eventuella överklaganden till de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Det finns en rad frågor om förfarandet i Lärarnas ansvarsnämnd som är oklara och inte berörs i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52). I de bestämmelser som gäller för HSAN, dvs. en motsvarighet till den nu föreslagna Lärarnas ansvarsnämnd, anges bl.a. vilka omröstningsregler som ska tillämpas i nämnden, vem som är den enskildes motpart vid de allmänna förvaltningsdomstolarna, nämndens ordförandes rätt att fatta beslut på egen hand och under vilka omständigheter muntlig förhandling ska hållas. Bestämmelser om sådana frågor behövs även för Lärarnas ansvarsnämnd. Det är således lämpligt att utgå från de bestämmelser som gäller för HSAN när bestämmelserna för Lärarnas ansvarsnämnd utformas. Av ovan nämnda betänkande framgår dessutom att de länder som utredaren gjorde jämförelser med (Skottland och delar av Kanada) har liknande nämnder eller organisationer.

Förfarandet vid nämnden föreslås inledas med en anmälan från Statens skolinspektion eller en ansökan från den enskilde. Förfarandet ska huvudsakligen vara skriftligt. Muntlig förhandling ska hållas om enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte särskilda skäl talar mot det. Eftersom sekretessbelagda uppgifter kan aktualiseras vid en sådan förhandling bör det finnas en möjlighet att förordna om stängda dörrar. I anslutning till bestämmelserna om muntlig förhandling bör bestämmelser om enskilds utevaro från förhandling behandlas. Om den enskilde delgetts kallelse till en muntlig förhandling ska utevaron inte anses utgöra hinder för att hålla förhandlingen och avgöra ärendet.

Lärarnas ansvarsnämnd kan i en del ärenden komma att behöva inhämta expertutlåtanden och hålla vittnesförhör, varför det finns behov av särskilt reglera detta. Bevisupptagningar kan behöva göras med barn eller elever. De omfattas av gängse regler, men det framgår särskilt av barnkonventionen att barn ska beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom ombud, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet (art. 12:2).

Under handläggningen vid Lärarnas ansvarsnämnd kan en mängd beslut av olika karaktär behöva fattas. Därför är det lämpligt att ordföranden av effektivitetsskäl ensam får fatta vissa beslut. Exempelvis kan det gälla frågor som inte slutligt avgör ärendet, beslut om återkallelse efter en legitimerads egen ansökan och beslut om återkallelse på grund av att den enskilde inte följt ett föreläggande.

En fråga som måste regleras är vilka omröstningsregler som ska tillämpas när ett ärende om återkallelse ska behandlas. Mot bakgrund av Europakonventionens krav bör omröstningsreglerna i brottmål användas med den modifieringen att ordföranden bör rösta först. Det innebär att

ordföranden inte har utslagsröst. Eftersom det vidare är fråga om en domstolsliknande nämnd bör bestämmelserna om jäv i rättegångsbalken vara tillämpliga.

Bestämmelser bör även finnas om de krav på formalia som ska ställas på en ansökan eller anmälan och rättsverkan av en ofullständig sådan. Vissa uppgifter bör alltid framgå av en ansökan eller anmälan. Är ansökan eller anmälan bristfällig ska Lärarnas ansvarsnämnd ges rätt att avvisa ansökan och nämnden behöver därmed inte sakpröva ärendet.

Efter det att en ansökan eller anmälan kommit in ska motparten föreläggas att yttra sig över den. Det ska självfallet alltid finnas möjlighet för en motpart att ge sin syn på saken i ett ärende i nämnden. Det är dessutom nödvändigt av rättssäkerhetsskäl att nämnden bereder båda parter möjlighet att yttra sig i ärendet innan nämnden fattar sitt beslut.

Lärarnas ansvarsnämnd kommer under handläggningen av ett ärende att fatta en rad olika beslut. Vissa av dessa bör kunna överklagas särskilt. Beslut där Lärarnas ansvarsnämnd ogillat en invändning om jäv mot en ledamot av nämnden eller en invändning om att det finns hinder mot prövningen, avvisat ett ombud eller ett biträde, förordnat om saken i avvaktan på att ärendet avgörs, förelagt någon att genomgå läkarundersökning eller förordnat om ersättning för någons medverkan i ärendet, ska enligt förslaget gå att överklaga till förvaltningsrätten.

När Lärarnas ansvarsnämnd fattat ett slutligt beslut ska det kunna överklagas till förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten. Lärarnas ansvarsnämnds beslut ska gälla omedelbart om inget annat anges i beslutet.

Vid överklagande av Lärarnas ansvarsnämnds beslut till allmän förvaltningsdomstol ska Statens skolinspektion vara motpart. Utan en uttrycklig bestämmelse blir Lärarnas ansvarsnämnd den enskildes motpart vid ett överklagande vilket givetvis inte är lämpligt.

4.13 Register

Förslag: Statens skolverk ska med hjälp av automatiserad behandling föra ett register över legitimerade och tidigare legitimerade lärare och förskollärare.

Registret ska bl.a. få innehålla personuppgifter, uppgifter om den enskildes yrke och behörighet, datum för utfärdande av legitimation och i förekommande fall meddelande om varning och beslut om återkallelse av legitimation.

Personuppgifterna i registret ska få behandlas för att föra en aktuell förteckning över legitimerade och tidigare legitimerade lärare och

förskollärare. Uppgifterna ska även få behandlas för att utöva tillsyn av skolan, förskolan, fritidshemmet och dess personal, lämna uppgifter till myndigheter och enskilda i enlighet med vad som föreskrivs i annan författning eller avtal och för att kontrollera identitet och behörighet i samband med tjänstetillsättning av lärare och förskollärare.

Statens skolverk ska på lämpligt sätt informera den registrerade om registret.

Utredarens förslag: Överensstämmer delvis med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har berört frågan om register. *Datainspektionen* uppmärksammar att det inte framgår av betänkandet om registret ska vara offentligt eller om det finns behov av sekretess och efterlyser en tydligare analys av integritetsfrågorna. *Statens skolverk* anser att registret endast ska omfatta legitimerade lärare.

Skälen för förslagen

Utredaren föreslog att Statens skolverk ska upprätta register över dels de lärare och förskollärare som går sitt provår, dels över de lärare och förskollärare som har fått legitimation. Här föreslås i stället att registret ska innehålla uppgifter om lärare och förskollärare som har legitimation, om de har tilldelats en eller flera varningar eller fått sin legitimation återkallad.

För en arbetsgivare är det viktigt att veta om en person blivit varnad eller har fått sin legitimation återkallad. Detta gäller såväl en pågående anställning som när läraren eller förskolläraren söker en ny tjänst. Det bör därför vara möjligt att ta reda på om personen har eller har haft legitimation för yrket, för att kunna bedöma om personen är lämplig för yrket. Däremot är det av mindre vikt att registrera och tillhandahålla uppgifter om vilka som genomför en introduktionsperiod.

Registret ska således innehålla uppgifter om vilka som meddelats legitimation, meddelande av varning och om legitimationen har återkallats.

Det bör vara möjligt för bl.a. huvudmännen att ta del av registret, vilket innebär att det bör vara offentligt. En huvudman bör t.ex. inför en anställning kunna ta reda på om en person har legitimation som lärare eller förskollärare. Det kan annars uppstå situationer där det förekommer mer eller mindre goda förklaringar till varför en person inte har legitimation. Även inom andra legitimationsyrken har huvudmännen tillgång till registren.

4.14 Sekretess

Förslag: Sekretess ska gälla hos Lärarnas ansvarsnämnd vid Statens skolverk i ärenden som anmälts dit om det kan antas att en enskild eller någon närstående till denne lider betydande men om uppgiften röjs.

Sekretess ska gälla hos Statens skolinspektion och Lärarnas ansvarsnämnd i ärenden som anmälts dit om det kan antas att den legitimerande eller sökande eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Sekretessen ska inte gälla beslut i ärende.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med förslaget i promemorian.

Remissinstanserna: Frågan har inte särskilt berörts av remissinstanserna.

Skälen för förslagen

I Statens skolinspektions särskilda tillsyn över skolväsendet gäller sekretess för uppgift om enskilds hälsotillstånd och andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (23 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]).En motsvarande bestämmelse ska även gälla i Lärarnas ansvarsnämnd. Med enskild avses t.ex. en elev som utsatts för brott av lärare vars legitimation satts i fråga. Bestämmelsen i 23 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen om en enskild omfattar dock inte den lärare eller förskollärare som är aktuell för en disciplinär påföljd eller söker om ny legitimation. Starka skäl talar dock för att även läraren eller förskolläraren ska kunna omfattas av sekretesskydd. Två nya bestämmelser om sekretess vid Statens skolinspektion samt vid Lärarnas ansvarsnämnd måste därför införas i offentlighets- och sekretesslagen.

5. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: De föreslagna ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2011.

Kravet på att inneha legitimation för att vara behörig att undervisa och anställas utan tidsbegränsning ska tillämpas från och med den 1 juli 2012. När det gäller lärare eller förskollärare som saknar legitimation för att bedriva undervisning i skolväsendet enligt 2 kap. 13 § nya skollagen och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller

fritidspedagog före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen 2 kap. 3 § första och andra stycket eller 2 a kap. 3 § andra stycket i 1985 års skollag tillämpas i stället för bestämmelserna i 2 kap. 12, 17 och 18 §§ i den nya skollagen, dock längst till utgången av juni 2015.

Den som har anställts som lärare utan tidsbegränsning före den 1 juli 2011 ska , även om denne inte har en lärarexamen och legitimation, självständigt få besluta om betyg t.o.m. juni 2015.

Kravet på genomförd introduktionsperiod ska inte gälla lärare eller förskollärare som har avlagt behörighetsgivande examen och ingått avtal om anställning som lärare eller förskollärare före den 1 juli 2011.

Utredarens förslag: Överensstämmer inte med förslagen i promemorian.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte berört detta särskilt.

Skälen för förslagen

De föreslagna ändringarna i skollagen medför bl.a. att Statens skolverk kommer att behöva upprätta rutiner, kompetensprofiler m.m. inför den nya uppgiften att ansvara för legitimering av lärare och förskollärare. Mot bakgrund av detta måste en viss tid förflyta mellan det att ändringarna träder i kraft och att kravet på legitimation kan tillämpas fullt ut.

Utredaren föreslog att nya bestämmelser om legitimation skulle träda i kraft redan den 1 juli 2010, men det kan konstateras att detta inte är möjligt. Ändringarna i skollagen föreslås i stället träda i kraft den första juli 2011. Bestämmelserna om kravet på legitimation för att bedriva undervisning enligt 2 kap. 13 § nya skollagen ska tillämpas från och med den 1 juli 2012, liksom bestämmelsen om att det ska krävas legitimation för att självständigt få besluta om betyg (3 kap. 16 §).

Mot bakgrund av att det i nuläget finns en beaktansvärd andel lärare i de svenska skolorna som i vart fall initialt inte kommer att uppfylla kraven för att medges legitimation finns det skäl som talar för att under en övergångsperiod tillämpa delvis andra bestämmelser än de som föreslås i denna promemoria. För att bereda skolhuvudmännen skälig tid att strukturera om sin verksamhet för att anpassa den till de nya bestämmelserna, föreslås att lärare som vid lagens ikraftträdande har en anställning utan tidsbegränsning som lärare, men som saknar legitimation, medges rätt att besluta om betyg t.o.m. juni 2015.

När det gäller införandet av legitimation måste en ändring även göras i lagen om införande av skollagen (2010:xxx). Kravet på utbildning för att bedriva undervisning ska bytas ut mot krav på legitimation för den aktuella undervisningen.

6. Konsekvenser

6.1 Syftet med en reglering om legitimation för lärare och förskollärare

I denna promemoria görs bedömningen att det behövs ett legitimationssystem för lärare och förskollärare. Studier visar att läraren är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas resultat. Det är därför problematiskt att en stor del av undervisningen i det svenska skolväsendet bedrivs av personer som inte är behöriga för den undervisning de bedriver, helt eller delvis. Detta framgår såväl av den officiella statistiken om personal i skolan som av en undersökning som Statskontoret genomfört på regeringens uppdrag (Lärares utbildning och undervisning i skolan. Kartläggning och analys, 2007). Med anledning av detta har frågan om ett auktorisationssystem och skärpta behörighetsregler utretts av en särskild utredare. Utredaren redovisade sitt betänkande Legitimation och skärpta behörighetsregler i maj 2008 (SOU 2008:52). I betänkandet gavs förslag till hur ett legitimationssystem kan utformas som också innefattar skärpta behörighetsregler.

I Regeringskansliet har frågan beretts vidare i samband med arbetet med en ny skollag. I propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165) föreslås att lärare respektive förskollärare ska ha en utbildning som är avsedd för den undervisning som läraren eller förskolläraren ska bedriva. Lärare eller förskollärare ska enligt propositionen inte heller längre kunna anställas utan tidsbegränsning om de inte har en lärar- eller förskollärarexamen, med ett par undantag. I denna promemoria tas ett steg till, nämligen att lärare och förskollärare ska ha legitimation för att få anställas utan tidsbegränsning.

Syftet med att lärare och förskollärare ska ha en legitimation är att det medför större rättssäkerhet för barn, elever och föräldrar genom att det ställs krav på såväl lämplighet som kompetens. Barn och elever befinner sig i en beroendeställning och det är viktigt att de får en trygg och utvecklande lärandemiljö. Legitimationssystemet innebär också ett skydd för barn och elever om läraren eller förskolläraren visar sig olämplig i sin yrkesroll, eftersom det är möjligt att meddela varning eller återkalla en legitimation. Legitimationssystemet kan därigenom bidra till högre status och leda till att det blir attraktivare att vara lärare eller förskollärare än i dag.

6.2 Alternativ till en ny reglering

Det har övervägts om det skulle räcka med förslagen i propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165) och det bemyndigande som där gavs till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, om att utfärda föreskrifter om vilken utbildning en lärare eller förskollärare ska ha för att bedriva viss undervisning.

Lärare och förskollärare skulle förvisso inte kunna anställas utan tidsbegränsning utan att ha adekvat utbildning, vilket innebär att av regeringen hittills föreslagna bestämmelser skulle borga för att undervisningens kvalitet skulle öka. Men för att nå längre i ambitionen att förbättra skolan och förskolan för barn och elever behövs något ytterligare. Det finns ett upparbetat system inom hälso- och sjukvården, ett område som liksom förskolan och skolan handlar om människor och deras livsöden. Inom dessa sektorer är det av yttersta vikt att människor har tillit till dem som utövar yrkena och att de vet att det finns möjlighet att vidta kraftfulla åtgärder om en person inte fungerar i sitt yrke. Följderna för både den enskilde och samhället om lärare och förskollärare som inte fungerar i sitt yrke får fortsätta att undervisa elever och barn är över tid alltför allvarliga för att ignoreras. Det bedöms därför både nödvändigt och lämpligt att skapa ett legitimationssystem för lärare och förskollärare.

6.3 Berörda av regleringen

Huvudmän i det offentliga skolväsendet och enskilda skolor, förskolor och fritidshem berörs av regleringen.

6.4 Ekonomiska konsekvenser

Förslagen om ett legitimationssystem bör bedömas ur ett ekonomiskt perspektiv. Förslagen kommer att leda till vissa ökade kostnader bl.a. för huvudmännen och skolmyndigheterna och dessa bör således kompenseras.

Kostnaderna beräknas totalt sett uppgå till 260 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2013. År 2011 kommer uppbyggnaden av systemet att starta och kostnaden beräknas då uppgå till 22 miljoner kronor. Bestämmelserna ska börja tillämpas fullt ut den 1 juli 2012, vilket innebär en halvårseffekt, dvs. kostnaden beräknas till 130 miljoner kronor för 2012.

Introduktionsperiod

Införandet av en introduktionsperiod för nyutexaminerade lärare och förskollärare medför vissa kostnader för skolhuvudmannen. Läraren eller förskolläraren ska få stöd av en mentor under sin introduktionsperiod och rektorn eller förskolechefen ska se till att det finns en plan för perioden. Rektorn eller förskolechefen ska även bedöma den nye lärarens eller förskollärarens lämplighet inför ansökan om legitimation. Det går inte i detalj att avgöra hur mycket tid som bör tas i anspråk i varje enskilt fall, varför en schablonersättning bör utgå till huvudmännen.

Kostnaden beräknas uppgå till 236,5 miljoner kronor årligen och är baserad på att de berörda avsätter viss tid för uppgiften.

Statliga kostnader

Utfärdandet av legitimationer för lärare och förskollärare framgent kommer att avgiftsfinansieras. Inga statliga kostnader kommer härvid att uppstå utan kostnaden kommer att belasta den enskilde. Enligt avgiftsförordningen (1992:191) ska avgifter beräknas så att full kostnadstäckning uppnås. Statens skolverk ska i enlighet med förordningen samråda med Ekonomistyrningsverket om avgifternas storlek.

En legitimerad lärare eller förskollärare som genom vidareutbildning blivit behörig som speciallärare eller för att få undervisa i ytterligare verksamheter, skolformer, årskurser eller ämnen, ska efter ansökan få sin legitimation kompletterad. Detta gäller även lärare och förskollärare som fått utnämningen lektor. Även för detta ändamål ska Statens skolverk få ta ut en avgift i enlighet med avgiftsförordningen.

Utbildade lärare och förskollärare som är verksamma när legitimationssystemet träder i kraft bör undantas från avgiftsskyldigheten, eftersom de gått in i yrket under andra förutsättningar. De har genom utbildning fått behörighet att utöva yrket och anställas utan tidsbegränsning och det vore inte lämpligt att retroaktivt ålägga dem en skyldighet att betala en avgift för att fullt ut anses behöriga att undervisa och anställas utan tidsbegränsning. Dessa lärare och förskollärare kan så snart lagen träder i kraft ansöka om legitimation hos Statens skolverk. Cirka 180 000 lärare och förskollärare beräknas ansöka om legitimation. Det är Statens skolverks uppgift att bedöma vilken behörighet som ska framgå av varje enskild legitimation, dvs. i vilken verksamhet eller skolform, årskurser och ämnen läraren eller förskolläraren är behörig att undervisa. Kostnaderna för detta beräknas uppgå till 22 miljoner kronor, vilket utgör en engångskostnad. I dessa medel inberäknas även kostnaderna för att utarbeta kriterier för bedömning av lärares och förskollärares kompetens, och särskilda kompetensprofiler för pedagogisk skicklighet för utnämningen av lektorer, samt för att upprätta ett register över legitimerade lärare och förskollärare.

Vidare bedöms att kostnaden för att årligen uppdatera lärarregistret och övrigt material uppgår till 500 000 kronor.

För prövning av lärares och förskollärares fortsatta rätt att inneha legitimation, frågan om varning och utfärdande av ny legitimation föreslås att en särskild nämnd, Lärarnas ansvarsnämnd, ska inrättas. Kostnaden för detta beräknas uppgå till 1,8 miljoner kronor årligen. Statens skolverks kostnader bedöms öka med 500 000 kronor i samband med den enskildes rätt att överklaga ett avslag i ett legitimationsärende. Statens skolinspektions kostnader förväntas öka med 500 000 kronor i samband med möjligheten att yrka på varning eller återkallande av legitimation. Med rätten att överklaga Statens skolverks och Lärarnas ansvarsnämnds beslut följer att måltillströmningen i förvaltnings-

domstolarna kan förväntas öka. Sannolikt rör det sig dock om ett begränsat antal ärenden per år. Sveriges Domstolar ska kompenseras för den ökade ärendemängden med sammanlagt 200 000 kr. Ärendemängden bör senare följas upp och kompensationen anpassas om utfallet markant avviker från det beräknade.

Betygssättning

Endast legitimerade lärare ska enligt förslaget få besluta om betyg. Lärare som inte är legitimerade ska fatta beslut om betyg tillsammans med en lärare som är legitimerad. Lärare i yrkesämnen och modersmål, som saknar både legitimation och lärarexamen, förslås dock självständigt få sätta betyg även i framtiden. Den som i övrigt har anställts som lärare utan tidsbegränsning, även om han eller hon inte har en lärarexamen och legitimation, ska självständigt få besluta om betyg t.o.m. juni 2015. Detta för att ge skolhuvudmännen en skälig tid att anpassa sig till det nya regelverket.

Eftersom lärare oftast arbetar tillsammans med andra kolleger i någon form av arbetslag finns det ett naturligt forum där frågor om betyg och bedömning kan diskuteras. Förslaget kommer dock att medföra en viss ytterligare arbetsinsats för den legitimerade lärare som ska sätta betyget tillsammans med den lärare som inte självständigt får sätta betyg. Därmed uppstår vissa nya kostnader för skolhuvudmännen i form av personalkostnader vilka beskrivs nedan.

a) Effekter under övergångsperioden t.o.m. juni 2015

De lärare som under övergångsperioden t.o.m. den 30 juni 2015 inte självständigt kommer att få sätta betyg är lärare som saknar legitimation och har en tidsbegränsad anställning, såvida de inte undervisar i yrkesämnen, modersmål eller i vissa tvåspråkiga skolor.

Den andel av lärarna som inte kommer att självständigt få sätta betyg bedöms uppgå till 6 procent i grundskolan och 11 procent i gymnasieskolan. Kostnaderna för skolhuvudmännen i form av ökade personalkostnader beräknas utifrån detta öka med 20 miljoner kronor per år under övergångsperioden.

b) Effekter fr.o.m. juli 2015

De lärare som efter att övergångsbestämmelserna har upphört att gälla, dvs. från och med juli 2015, inte kommer att få sätta betyg självständigt är lärare som saknar legitimation.
Lärare som undervisar i yrkesämnen eller modersmål, eller i en tvåspråkig skola får dock självständigt besluta om betyg även om de inte har legitimation.

Avsikten med de skärpta behörighetsreglerna är att andelen obehöriga lärare ska minska. Detta kan ske antingen genom att huvudmännen i högre grad än i dag anställer utbildade lärare eller genom att personer som arbetar som lärare men som saknar pedagogisk högskoleexamen uppnår en sådan genom att vidareutbilda sig. I vilken utsträckning som merkostnader uppstår hos skolhuvudmännen för betygssättning på grund av de ändrade bestämmelserna, är därför beroende av i vilken mån huvudmannen följer och kommer att lyckas uppfylla de bestämmelser om att anställa behöriga lärare som föreslås i denna promemoria. Den merkostnad som kan uppstå kan således huvudmannen påverka och kostnaden kan minska i den takt som behöriga lärare anställs i stället för obehöriga.

En förutsättning för att huvudmännen ska kunna anställa utbildade lärare i högre utsträckning än i dag är att tillgång finns till sådan personal. Statens skolverk beräknar i sin senaste lärarprognos för examinationsbehov och examination av lärare från lärarutbildningen att det beräknade antalet lärare inom grundskolans senare del och inom gymnasieskolan under kommande år kommer att vara tillräckligt för att täcka behovet. I verkets prognoser ligger också en successiv ambitionshöjning som innebär att andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen ska öka.

Även om det på nationell nivå råder balans mellan tillgången på nyutexaminerade lärare och efterfrågan så gör lokala och regionala skillnader att det i vissa kommuner kan råda brist på utbildade lärare medan nyutexaminerade lärare i andra kommuner har svårt att få jobb.

I denna promemoria görs bedömningen att det inte är troligt att alla lärare kommer att vara legitimerade vid tiden för övergångsbestämmelsernas upphörande. Den andel lärare som saknar legitimation efter övergångsbestämmelsernas upphörande bedöms dock ha sjunkit i sådan utsträckning att kostnadsökningen efter övergångsperiodens slut kommer att ligga kvar på de 20 miljoner kronor per år som beräknas gälla under övergångsperioden.

I bedömningarna ovan har beaktats att regeringen avser att betyg ska införas i grundskolan, sameskolan samt i grundsärskolan, när betyg ges, fr.o.m. årskurs 6. Betyg ska också införas i specialskolan fr.o.m. årskurs 7. Förslaget kommer att bli föremål för överläggningar med Sveriges kommuner och landsting (SKL).

6.5 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen

Läraryrket är ett reglerat yrke och med den nya skollagen (prop. 2009/10:165) blir även förskollläraryrket ett sådant. För medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen (EU) liksom för medborgare inom EES, som vill utöva ett yrke som är reglerat i en annan medlemsstat gäller Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den

7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer (yrkeskvalifikationsdirektivet). Enligt direktiven är den mottagande medlemsstaten skyldig att erkänna de kvalifikationer som medborgaren har förvärvat i en annan medlemsstat och bedöma om dessa motsvarar de kvalifikationer som gäller i den mottagande medlemsstaten.

Lärare i det offentliga skolväsendet är i dag ett reglerat yrke. Kravet för anställning utan tidsbegränsning som lärare är som huvudregel en lärarexamen. Högskoleverket är behörig myndighet för läraryrket och utfärdar enligt skollagen et s.k. behörighetsbevis för lärare med utländsk examen. Yrkeskvalifikationsdirektivets bestämmelser har införlivats framförallt genom förordningen (1999:1421) om behörighetsbevis för lärare och Högskoleverkets föreskrifter (HSVFS 2007:7) om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning. Bestämmelserna i de svenska regelverken gäller även för lärare med utbildning från tredjeland.

Den nya regleringen som presenteras innebär att läraryrket fortsätter att vara ett reglerat yrke. Förändringen avser behörighetskravet – utöver lärarexamen kommer en introduktionsperiod om minst ett år och en lämplighetsprövning att krävas. Med den nya skollagen (prop. 2009/10:165) blir även förskollläraryrket ett reglerat yrke. Ändringarna överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. Som en följd av detta ska ändringarna anmälas till kommissionen. Den nya regleringen innebär även att uppgiften som behörig myndighet för läraryrket övergår från Högskoleverket till Statens skolverk.

6.6 Särskilda konsekvenser för huvudmän för enskilda skolor, förskolor och fritidshem

Huvudmän för enskilda skolor, förskolor och fritidshem berörs av regeländringen. Enligt Statens skolverks officiella statistik för utbildningsområdet) fanns det hösten 2009 2 502 fristående förskolor, 551 fristående fritidshem, 677 fristående grundskolor inkl. grundsärskola och förskoleklass och 414 fristående gymnasieskolor inkl. gymnasiesärskolor.

Lika villkor ska gälla för både offentliga och fristående huvudmän. Fristående huvudmän har rätt till ersättning från de kommunala huvudmännen och av förordningen (1996:1206) om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet framgår att bidraget för undervisning bl.a. ska avse kostnader för skolans undervisande personal och kompetensutveckling av personalen och liknande kostnader. Häri ligger således kostnader för det som rör t.ex. introduktionsperioden.

Regleringen påverkar med andra ord inte konkurrensen mellan skolor annat än om vissa skolor, offentliga eller enskilda, lyckas bättre i sin

rekrytering än andra och därmed får fler legitimerade och behöriga lärare och förskollärare.

Genom det nya legitimationssystemet säkerställs att de fristående skolorna och förskolorna ser till att ha legitimerade lärare och förskollärare som garanterar att elever och barn får en rättssäker och kvalitetsmässigt god utbildning. Eftersom en stor del av de fristående skolor som berörs har elever som fullgör skolplikt är det rimligt att på samma sätt som för offentliga skolor reglera vad som krävs för att vara lärare eller förskollärare i det svenska skolväsendet. Det finns inga skäl att ta särskild hänsyn till små enskilda skolor eller förskolor. Är det helt omöjligt att vid någon tidpunkt rekrytera legitimerade lärare finns det möjlighet att göra undantag från huvudregeln.

7. Författningskommentar

7.1 Författningskommentar till bestämmelserna i skollagen

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

13 § Endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning får bedriva denna undervisning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om legitimation och vilken utbildning som krävs för att vara behörig att bedriva viss undervisning i skolväsendet.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 13 § skollagen i prop. 2010:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet. I *första stycket* införs termen legitimation som ersätter det tidigare lägre kravet som endast avsåg att läraren eller förskolläraren skulle ha en utbildning för den undervisning som läraren eller förskolläraren ska bedriva. Det anges också att läraren ska vara behörig för viss undervisning, vilket innebär att behörigheten kan vara begränsad till att läraren får undervisa i en viss del av skolväsendet. I *andra stycket* anges att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om legitimation och vilken utbildning som krävs för att få bedriva viss undervisning i skolväsendet. Det innebär att bestämmelsen kommer att preciseras i förordning och föreskrifter. De i ovan nämnda proposition föreslagna bestämmelserna, 2 kap. 15 och 16 §§ kommer att utmönstras, eftersom även utländska utbildningar ska kunna ligga till grund för legitimation. Därmed saknas behov av att ha särskilda bestämmelser i skollagen för lärare och förskollärare med utländska examina.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.1.

15 § En legitimerad lärare eller förskollärare har ansvar för den undervisning som han eller hon bedriver.

Det som sägs i första stycket gäller också lärare utan legitimation som ska undervisa i tvåspråkiga skolor, modersmål, yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning.

Paragrafen är ny. Av paragrafen framgår att legitimerade lärare och förskollärare har ett individuellt ansvar för den undervisning som han eller hon bedriver. Detsamma gäller lärare som ska undervisa i tvåspråkiga skolor, yrkesämnen, modersmål, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning Rektorn respektive förskolechefen har enligt förslaget till ny skollag (prop. 2009/10:165) ett övergripande ansvar för den inre organisationen och det pedagogiska

arbetet. Det är emellertid inte tydliggjort vem som ska vara direkt ansvarig för undervisningen, varför det behövs en särskild bestämmelse om detta. När det gäller lärare och förskollärare som enligt undantagsregeln (18 §) bedriver undervisning, har de självfallet ett ansvar för att bedriva en så bra undervisning som möjligt, men i dessa fall är det rektorn eller förskolechefen som ytterst är ansvarig.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.1.

16 § Statens skolverk ska efter ansökan meddela legitimation till en lärare eller förskollärare som

1. har behörighetsgivande examen,
2. med tillfredsställande resultat har genomfört en introduktionsperiod om minst ett läsår eller motsvarande på heltid inom undervisning som i huvudsak svarar mot examen, och
3. i övrigt är lämplig att inneha legitimation.

Skolverket ska efter ansökan komplettera en lärares eller förskollärares legitimation om han eller hon gått ytterligare behörighetsgrundande utbildning och i övrigt är lämplig att inneha legitimation.

Legitimation får inte meddelas om förhållandena är sådana att legitimationen skulle ha återkallats om sökanden hade varit legitimerad.

Beteckningen legitimerad lärare respektive legitimerad förskollärare får i skolväsendet bara användas av den som har fått legitimation som lärare eller förskollärare.

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår de krav som ska vara uppfyllda för att Statens skolverk ska meddela en legitimation. Läraren eller förskoläraren ska ha en behörighetsgivande examen, med tillfredsställande resultat ha genomfört en introduktionsperiod om minst ett läsår eller motsvarande på heltid inom undervisning som i huvudsak svarar mot examen, och i övrigt vara lämplig att inneha legitimation. Med i huvudsak avses att en mindre del av arbetet får förläggas till undervisning som avviker från det läraren eller förskoläraren är utbildad för. Av *andra stycket* framgår att Statens skolverk ska komplettera en legitimation med ytterligare behörighet om läraren har vidareutbildat sig så att han eller hon kan anses behörig för t.ex. ytterligare årskurser eller ämnen, eller som speciallärare. När det gäller förskollärare kan en komplettering avse en speciallärarutbildning. Vid en komplettering behöver läraren eller förskoläraren inte genomgå en ny introduktionsperiod. Av *tredje stycket* framgår att en legitimation inte får meddelas om förhållandena är sådana att legitimationen skulle ha återkallats enligt 27 kap. 10 § skollagen om sökanden hade varit legitimerad. I *fjärde stycket* anges att det endast är den som tilldelats legitimation som lärare eller förskollärare som inom skolväsendet får använda beteckningen legitimerad lärare respektive legitimerad förskollärare.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.2.

17 § Huvudmän som anordnar annan undervisning än språkundervisning på ett främmande språk får för denna undervisning använda en lärare som inte har legitimation enligt 13 §. Detta gäller bara om han eller hon

1. har en utländsk lärarutbildning som motsvarar en svensk lärarexamen, och
2. har kompetens att undervisa på det främmande språket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vilka språk som avses.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 17 § skollagen i prop. 2009/10:165. I *första stycket* ändras kravet på utbildning enligt 13 § till att avse legitimation. Som en följd av detta och vad som ovan angetts under 13 § ska behörighetsbevis enligt 2 kap. 15 § i förslaget till ny skollag i prop. 2009/10:165 utmönstras.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.3.

18 § Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som uppfyller kraven enligt 13 § eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, får huvudmannen använda en annan person för att bedriva undervisningen. En sådan person ska

1. vara lämplig att bedriva undervisningen, och
2. i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som krävs för att vara behörig att bedriva undervisningen.

En person som avses i första stycket får användas för att bedriva undervisning under högst ett år i sänder. Detta gäller dock inte om undervisningen avser

1. modersmål, eller
2. yrkesämne i gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning

på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 18 § skollagen i prop. 2009/10:165. Av *första stycket* framgår att en person som inte är legitimerad och behörig enligt 13 § ändå får användas för undervisningen, under förutsättning att det inte finns någon i huvudmannens organisation som uppfyller kraven eller om det finns något särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen. T.ex. kan den lärare eller förskollärare som är legitimerad och behörig vara direkt olämplig att bedriva undervisningen och vara föremål för en anmälan till Lärarnas ansvarsnämnd. Bestämmelsen är ändrad så att den avser legitimations- och behörighetskraven enligt 13 § i denna promemoria i stället för kraven på utbildning enligt 13 § och behörighetsbevis enligt 15 § i prop. 2009/10:165. I *andra stycket* anges att en person som inte har legitimation och uppfyller behörighetskraven får användas för att bedriva undervisningen för högst ett år i sänder. Undantagna från detta är lärare som undervisar i modersmål och lärare som undervisar i yrkesämnen i de frivilliga skolformerna.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.4.

20 § Endast den som har legitimation får anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.

Den som inte uppfyller kravet i första stycket får dock anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning om han eller hon ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på

gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, eller individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning. Detta gäller bara om

1. det saknas sökande som har legitimation,
2. den sökande har tillräcklig kompetens i modersmålet, yrkesämnet, eller för att undervisa i individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning, och
3. det finns skäl att anta att den sökande är lämpad att bedriva undervisningen.

Även den som ska bedriva undervisning enligt 17 § och som inte uppfyller kravet i första stycket får anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 20 § skollagen i prop. 2009/10:165. I *första stycket* ersätts de tidigare kriterierna för att få anställas som lärare eller förskollärare utan tidsbegränsning med ett krav på legitimation. I *andra och tredje stycket* har det gjorts följdändringar då det numera bara finns ett krav i första stycket.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.5.

24 § Statens skolverk ska efter ansökan besluta att en legitimerad lärare ska benämnas lektor om han eller hon har

1. avlagt minst licentiatexamen inom ett ämne som helt eller i huvudsak motsvarar ett undervisningsämne eller som avser ämnesdidaktik eller har avlagt motsvarande utländsk examen, och
2. under minst fyra års tjänstgöring som lärare visat pedagogisk skicklighet.

Skolverket ska efter ansökan besluta att en legitimerad förskollärare ska benämnas lektor om han eller hon har

1. avlagt minst licentiatexamen inom ett område som omfattas av förskolans uppdrag eller har avlagt motsvarande utländsk examen, och
2. under minst fyra års tjänstgöring som förskollärare visat pedagogisk skicklighet.

Benämningen lektor ska förbehållas lärare som avses i första stycket och förskollärare som avses i andra stycket.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 24 § skollagen i prop. 2009/10:165. Av *första och andra styckena* som delvis är nya framgår att det är Statens skolverk som utnämner lektorer. Lektorsutnämningar kopplas till legitimationssystemet och då är det rimligt att samma instans som meddelar legitimation också utnämner lektorer. Av *tredje stycket*, som är nytt, framgår att benämningen lektor ska förbehållas lärare och förskollärare som avses i första och andra styckena.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.6.

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

16 § Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt då betyg ska sättas under förutsättning att läraren eller lärarna är legitimerade.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Om lärarna inte kan enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren. Detta gäller dock bara om han eller hon är en av de lärare som bedrivit undervisningen eller är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Om ett betyg är beroende av två eller flera legitimerade lärares bedömning och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av den lärare som är behörig att undervisa i det ämne

som betyget avser. Om ingen av lärarna är behöriga att undervisa i ämnet eller om två eller flera av lärarna är behöriga och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.

För den som har anställts utan tidsbegränsning för att undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller i särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå gäller inte första och andra stycket. Detsamma gäller för lärare med en utländsk lärarutbildning som anställts utan tidsbegränsning för att undervisa på främmande språk i vissa tvåspråkiga skolor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag för skolor med viss pedagogisk inriktning beträffande kravet på att den lärare som beslutar om betyg är legitimerad.

Innehållet i paragrafen är nytt. I *första stycket* anges att betyg ska beslutas av den eller de lärare som undervisat, under förutsättning att läraren eller lärarna är legitimerade. Det innebär att endast legitimerade lärare självständigt ska få sätta betyg. I *andra stycket* anges att om den eller de lärare som undervisat inte är legitimerade så ska betyget alltid sättas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Om lärarna inte kan enas har den legitimerade läraren företräde, under förutsättning att denne är behörig att undervisa i det ämne betygssättningen avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn. I *tredje stycket* anges att om ett betyg är beroende av två eller flera legitimerade lärares bedömning och dessa inte kan enas ska betyget beslutas av den lärare som är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. Om båda lärarna är behöriga i ämnet, men inte kan enas ska betyget beslutas av rektorn. Detsamma gäller om ingen av lärarna är behörig i ämnet. I *fjärde stycket* anges att lärare i yrkesämnen eller modersmål som har anställts utan tidsbegränsning också ska få besluta om betyg även om de inte är legitimerade. Det är ofta svårt att rekrytera utbildade lärare i dessa ämnen. Även lärare som trots att de inte är legitimerade har anställts utan tidsbegränsning för att undervisa i vissa tvåspråkiga skolor får självständigt besluta om betyg. I dessa skolor kan det, i enlighet med skollagens bestämmelser, helt saknas legitimerade lärare. Därför kan det heller inte ställas krav på att legitimerade lärare ska medverka vid betygssättning. Av *femte stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag för skolor med viss pedagogisk inriktning beträffande kravet på att den lärare som beslutar om betyg är legitimerad. I regeringens proposition Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165) medges regeringen att meddela undantag när det gäller kraven för att tillsvidareanställas som lärare i skolor med viss pedagogisk inriktning. För att de skolor som omfattas av detta undantag ska kunna bedriva en fungerande undervisning måste undantag kunna medges också beträffande betygssättning. Situationen kan vara sådan att en huvudman i sin organisation inte har tillgång till legitimerade lärare och behöver anlita en sådan utanför den egna organisationen (se vidare avsnitt 4.7).

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.7.

27 kap. Skolväsendets överklagandenämnd och Lärarnas ansvarsnämnd

Lärarnas ansvarsnämnd

7 § För prövning av lärares och förskollärares fortsatta rätt att inneha legitimation, frågan om varning och meddelande av ny legitimation ska det inom Statens skolverk finnas en särskild nämnd, Lärarnas ansvarnämnd.

Nämnden prövar efter anmälan av Statens skolinspektion frågor om lärares och förskollärares fortsatta rätt att inneha legitimation och om varning ska meddelas.

Efter ansökan av den legitimerade prövar nämnden om legitimationen ska återkallas eller av den tidigare legitimerade om en ny legitimation ska meddelas.

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges att en särskild nämnd, Lärarnas ansvarsnämnd ska inrättas för att behandla frågan om disciplinära åtgärder mot legitimerade lärare och förskollärare. Nämnden ska även pröva frågan om utfärdande av ny legitimation om legitimationen tidigare har återkallats. I *andra stycket* sägs att det är Statens skolinspektion som anmäler frågan om varning alternativt återkallelse av legitimation. Enligt *tredje stycket* kan även den enskilde legitimerade begära att legitimationen ska återkallas. Om en legitimation tidigare återkallats är det Lärarnas ansvarsnämnd som prövar om en ny legitimation ska meddelas.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.10.

8 § Lärarnas ansvarsnämnd ska bestå av en ordförande och fem andra ledamöter, av vilka en ska vara ersättare för ordföranden. Ordföranden och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap om och praktisk erfarenhet av skol- eller förskoleverksamhet och lärares eller förskollärares uppdrag.

Det ska finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna.

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges nämndens sammansättning. Lärarnas ansvarsnämnd ska bestå av sammanlagt sex ledamöter varav två ska vara eller har varit ordinarie domare. Nämndens övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap om och praktisk erfarenhet av det område som Lärarnas ansvarsnämnd ska behandla. I *andra stycket* sägs att det för de övriga ledamöterna ska det finnas högst två ersättare.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.10.

9 § Ledamöterna i Lärarnas ansvarsnämnd och deras ersättare utses av regeringen för en period om minst tre år.

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras hur ledamöterna i lärarnas ansvarsnämnd utses och för vilken tidsperiod.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.10.

10 § Den legitimerade läraren eller förskolläraren ska meddelas en varning om han eller hon

1. varit oskicklig i sin yrkesutövning,
2. i eller utanför yrkesutövningen gjort sig skyldig till brott som medför att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan ifrågasättas, eller
3. på annat sätt visat sig mindre lämplig att bedriva undervisning.

Legitimationen ska återkallas om den legitimerade

1. har varit grovt oskicklig i sin yrkesutövning,
2. i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott,
3. på grund av sjukdom eller någon liknande omständighet inte kan utöva yrket tillfredsställande,
4. på annat sätt visat sig särskilt olämplig att bedriva undervisning,
5. inte följt ett föreläggande om läkarundersökning enligt 14 §, eller
6. begär att legitimationen ska återkallas.

Om Lärarnas ansvarsnämnd meddelar en varning eller beslutar att återkalla en legitimation ska Lärarnas ansvarsnämnd underrätta Statens skolverk och den legitimerades arbetsgivare om detta. Detsamma gäller om en förvaltningsdomstol efter överklagande beslutar att meddela en varning, återkalla legitimationen eller undanröja Lärarnas ansvarsnämnds beslut om varning eller återkallelse.

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges att en legitimerad lärare eller förskollärare ska kunna få en varning om läraren eller förskolläraren varit oskicklig i sitt yrke, gjort sig skyldig till brott inom eller utanför skolans eller förskolans område, eller på annat sätt visat sig mindre lämplig att bedriva undervisningen. I *andra stycket* anges att lärarens eller förskollärarens legitimation ska återkallas om det föreligger grov oskicklighet, allvarligt brottsligt beteende eller allvarlig sjukdom som medför att den legitimerade inte längre kan anses lämplig som lärare eller förskollärare. Som anges ovan ska brottslighet, även sådan utanför skolans eller förskolans område kunna utgöra skäl för varning eller återkallelse. Våldsbrott och sexualbrott bör i normalfallet utgöra grund för återkallelse. Brott i samband med undervisningen eller i övrigt mot elever eller barn ska anses särskilt försvårande i denna bedömning. Skäl för att återkalla legitimation ska även vara att den enskilde inte följer ett föreläggande om att underkasta sig viss läkarundersökning i syfte att utreda om den enskilde på medicinska grunder är lämplig att inneha legitimation. Det ska vara utrett att den legitimerade på grund av den aktuella sjukdomen inte endast tillfälligtvis är oförmögen att utöva yrket som lärare eller förskollärare. För att varning eller återkallelse ska aktualiseras i fråga om oskicklighet ska det finnas allvarliga brister i undervisningen, lärarens eller förskollärarens individuella yrkesansvar eller beteende som påtalats för den enskilde av dennes huvudman. Det ska vara fråga om brister över tid som inte upphört efter uppmaning. Av *tredje stycket* framgår att Lärarnas ansvarsnämnd ska underrätta Statens skolverk och den legitimerades arbetsgivare om en varning meddelats eller en legitimation återkallats. Detta då Statens skolverk behöver uppgifterna för att administrera registret över legitimerade lärare och förskollärare. Den legitimerades arbetsgivare behöver vidare få denna upplysning, eftersom huvudmannen kan behöva vidta åtgärder när det gäller personens tjänstgöring och befogenheter. Om ett beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol ska Lärarnas ansvarsnämnd meddela

Statens skolverk och den legitimerades arbetsgivare om en varning meddelats, en legitimation återkallats eller om domstolen undanröjt Lärarnas ansvarsnämnds beslut.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.11.

11 § Förfarandet vid Lärarnas ansvarsnämnd är skriftligt.

Lärarnas ansvarsnämnd ska hålla muntlig förhandling om en enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte särskilda skäl talar mot det. Till muntlig förhandling ska den som är part kallas. Att en part uteblir från en muntlig förhandling hindrar inte att nämnden handlägger och avgör ärendet.

Paragrafen är ny. Av paragrafen framgår den enskilde legitimerades rätt till muntlig förhandling. Kravet på muntlig förhandling är detsamma som i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Om en part delgetts kallelse till förhandlingen men uteblir ska förhandlingen ändå kunna genomföras och Lärarnas ansvarsnämnd ska kunna fatta ett slutligt beslut i ärendet.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

12 § Muntlig förhandling ska vara offentlig.

Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att lämnas någon uppgift för vilken gäller sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får ordföranden vid förhandlingen besluta att förhandlingen ska hållas inom stängda dörrar.

Paragrafen är ny. I paragrafen anges att en muntlig förhandling ska vara offentlig, men att ordföranden vid Lärarnas ansvarsnämnd i vissa fall kan besluta om stängda dörrar.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

13 § En kallelse till muntlig förhandling ska innehålla en upplysning om betydelsen enligt 11 § av att en part uteblir från förhandlingen.

En enskild part, som inställt sig till muntlig förhandling, får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle, om Lärarnas ansvarsnämnd finner att parten skäligen bör ersättas för sin inställelse. Nämnden får bevilja förskott på ersättningen.

Regeringen meddelar närmare föreskrifter om ersättning och förskott.

Paragrafen är ny. Av paragrafen framgår att en enskild part ska upplysas om att eventuell utevaro från den muntliga förhandlingen inte förhindrar att ärendet avgörs slutligt. Vidare framgår att en enskild får beviljas ersättning för sitt uppdrag i ett ärende vid Lärarnas ansvarsnämnd och att förskott kan utgå.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

14 § Lärarnas ansvarsnämnd får förelägga den legitimerade, eller den som söker om legitimation, att genomgå viss läkarundersökning för att utröna dennes lämplighet att inneha legitimation.

Paragrafen är ny. Om den enskildes lämplighet ifrågasätts på medicinsk grund ska Lärarnas ansvarsnämnd ha möjlighet att förelägga den enskilde att underkasta sig viss läkarundersökning. Detta är en ingripande åtgärd och bör, som framgår av skollagen, kunna överklagas särskilt.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

15 § Ordföranden får ensam fatta beslut som inte innefattar slutligt avgörande i sak, dock inte beslut om föreläggande

1. att genomgå läkarundersökning enligt 14 §,
2. om återkallelse på egen begäran av legitimation, eller
3. om återkallelse av legitimation då den legitimerade inte följt föreläggande om läkarundersökning.

Ärenden som har avgjorts enligt första stycket ska anmälas vid nästa sammanträde med Lärarnas ansvarsnämnd.

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår att Lärarnas ansvarsnämnds ordförande i vissa fall ensam får fatta beslut. Ordföranden får fatta beslut som inte är slutliga, dock inte om att förelägga enskild att genomgå sådan läkarundersökning som avses i 14 §. Ordföranden får besluta om återkallelse av legitimation på begäran av den enskilde och om återkallelse på grund av att den enskilde inte följt ett föreläggande om läkarundersökning. Av *andra stycket* framgår att alla beslut som ordföranden fattat ensam ska anmälas vid Lärarnas ansvarsnämnds nästa sammanträde.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

16 § I fråga om jäv mot den som handlägger ärenden i Lärarnas ansvarsnämnd ska bestämmelserna i 4 kap. rättegångsbalken om jäv mot domare tillämpas.

Paragrafen är ny. I paragrafen anges att det är rättegångsbalkens bestämmelser om jäv, inte förvaltningslagens, som ska gälla beträffande Lärarnas ansvarsnämnd. Detta överensstämmer med vad som gäller för likartade nämnder.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

17 § I fråga om omröstning i Lärarnas ansvarsnämnd ska bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i domstol med endast lagfarna ledamöter tillämpas. Ordföranden säger sin mening först.

Paragrafen är ny. Omröstningsreglerna som gäller handläggning av brottmål i domstol ska tillämpas. Det innebär att det för den enskilde mildaste alternativet ska ha företräde. Ordföranden har alltså inte utslagsröst. Anledningen till detta är att det är frågan om en mycket ingripande åtgärd för den enskilde.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

18 § En ansökan eller anmälan till Lärarnas ansvarsnämnd ska göras skriftligen och innehålla uppgifter om

1. vem anmälan avser och uppgifter om dennes yrke, adress och arbetsplats,
2. vad som yrkas i ärendet, och
3. de omständigheter som åberopas till stöd för anmälan.

Om part företräds av ombud ska fullmakt ges in.

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår att anmälan ska göras skriftligen och innehålla vissa sakuppgifter. I *andra stycket* anges att ett ombud ska styrka sin behörighet genom att ge in fullmakt till nämnden.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

19 § Är en anmälan eller ansökan så ofullständig att den inte kan läggas till grund för en prövning i sak, ska Lärarnas ansvarsnämnd förelägga anmälaren eller sökanden att inom en viss tid komma in med kompletterande uppgifter vid påföljd att ärendet annars inte tas upp till prövning.

Paragrafen är ny. I paragrafen ges Lärarnas ansvarsnämnd möjlighet att avstå från att pröva ett ärende, om anmälan eller ansökan är så ofullständig att det inte är möjligt att pröva ärendet i sak. Anmälaren eller sökanden ska dock ges möjlighet att inom en viss tid komma in med kompletteringar.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

20 § Anmälan och, i förekommande fall, bifogade handlingar ska snarast överlämnas till den som anmälan avser. Mottagaren ska föreläggas att svara inom en viss tid.

En sådan underrättelse behövs inte om det är uppenbart att anmälan inte kan bifallas eller att underrättelsen är onödig.

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår att om en anmälan kommer in beträffande en legitimerad lärare eller förskollärare ska han eller hon snarast underrättas om anmälan och de handlingar som getts in till stöd för anmälan. I samband med detta ska den enskilde föreläggas att svara inom en viss tid. Av *andra stycket* framgår att en underrättelse enligt första stycket inte behövs om det är uppenbart att anmälan inte kommer att bifallas eller om underrättelsen av andra skäl bedöms vara onödig. En anmälan ska dock alltid kommuniceras med den enskilde om det kan bli fråga om att meddela varning eller återkalla legitimationen.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

21 § Den som förelagts att svara ska göra det skriftligen, om inte Lärarnas ansvarsnämnd bestämmer att svaret får lämnas vid en muntlig förhandling.

Av svaret ska det framgå om den svarande godtar eller motsätter sig den åtgärd som sätts i fråga. I det senare fallet bör svaranden ange skälen för sin inställning och de omständigheter som åberopas.

Paragrafen är ny. Av *första stycket* framgår att den som ska svara ska göra det skriftligt om inte Lärarnas ansvarsnämnd har för avsikt att hålla muntlig förhandling och det med hänsyn till utredningen eller yttrandets

innehåll är lämpligast att svaret ges vid den muntliga förhandlingen. I *andra stycket* anges att svaranden ska godta eller motsätta sig nämndens förslag till åtgärd. Om svaranden motsätter sig åtgärden ska skälen för detta och de omständigheter som åberopas framgå av svaret.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

22 § Om en fråga kräver särskild sakkunskap, får Lärarnas ansvarsnämnd inhämta yttrande från myndigheter och andra sakkunniga i frågan.

I fråga om sakkunniga gäller 40 kap. 2–7 och 12 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

De som är skyldiga att lämna yttrande har rätt till ersättning för sitt utlåtande endast om det är särskilt föreskrivet.

Andra sakkunniga har rätt till ersättning av allmänna medel för sitt uppdrag. Nämnden får bevilja förskott på sådan ersättning.

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges att Lärarnas ansvarsnämnd vid behov har möjlighet att inhämta yttranden från myndigheter och andra sakkunniga. Av *andra stycket* framgår att vissa av rättegångsbalkens bestämmelser om sakkunniga och deras skyldighet att avge yttrande ska gälla. Av *tredje stycket* framgår att den som lämnar yttrande har rätt till ersättning om det är särskilt föreskrivet. I *fjärde stycket* regleras att andra sakkunniga har rätt till ersättning. När det gäller sådana sakkunniga kan Lärarnas ansvarsnämnd bevilja förskott om ersättning.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

23 § Om Lärarnas ansvarsnämnd finner att ett vittne eller en sakkunnig behöver höras vid domstol eller att någon behöver föreläggas att tillhandahålla en skriftlig handling eller ett föremål som bevis, ska nämnden begära detta hos den tingsrätt inom vars område den person vistas som ska höras eller på annat sätt berörs av åtgärden.

Om det inte finns laga hinder mot det ska rätten hålla förhör eller meddela föreläggande. I fråga om sådana åtgärder ska i tillämpliga delar gälla vad som föreskrivs om bevisupptagning i rättegång utom huvudförhandling.

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges att om Lärarnas ansvarsnämnd behöver höra ett vittne eller en sakkunnig vid domstol eller någon behöver åläggas att lämna en skriftlig handling eller ett föremål som bevis i ett ärende, ska nämnden begära detta hos tingsrätten i det område där personen vistas. Av *andra stycket* framgår att tingsrätten ska hålla förhör eller meddela föreläggande, under förutsättning att det inte finns laga hinder. Vidare framgår att de bestämmelser i rättegångsbalken som gäller bevisupptagning i rättegång som inte är huvudförhandling ska tillämpas.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

24 § Bestämmelserna i 20 och 21 §§ förvaltningslagen (1986:223) om motivering av beslut och underrättelse om beslut ska tillämpas avseende Lärarnas ansvarsnämnds beslut.

Paragrafen är ny. I paragrafen hänvisas till förvaltningslagens krav på att en myndighet ska motivera sina beslut och underrätta en sökande, klagande eller annan part om besluten.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

25 § Finner Lärarnas ansvarsnämnd i ett ärende att förutsättningar för åtal föreligger, ska nämnden göra en polisanmälan.

Paragrafen är ny. Av paragrafen framgår att om Lärarnas ansvarsnämnd i ett ärende får kännedom om vissa förutsättningar som kan leda till åtal ska nämnden anmäla dessa. Detta under förutsättning att det inte av handlingarna i övrigt framgår att en sådan anmälan redan har gjorts.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

28 kap. Överklagande

3 § Beslut av Statens skolverk får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i fråga om vitesföreläggande enligt 26 kap. 27 § och om att avslå ansökan om lärar- eller förskollärarlegitimation eller komplettering av legitimation enligt 2 kap. 16 §.

Paragrafen motsvarar delvis 2 kap. 18 § skollagen i prop. 2009/10:165. I paragrafen anges att utöver beslut om vitesföreläggande får även Statens skolverks beslut om att avslå en ansökan om lärarlegitimation eller ansökan om komplettering av legitimation överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.2.

4 § Beslut av Lärarnas ansvarsnämnd får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Lärarnas ansvarsnämnds slutliga beslut får endast överklagas av

1. Statens skolinspektion för att tillvarata allmänna intressen, och
2. den yrkesutövare som beslutet riktar sig mot.

Beslut av Lärarnas ansvarsnämnd som inte innebär att ett ärende avgörs, får överklagas endast i samband med överklagande av det slutliga beslutet i ärendet. Ett beslut som inte är slutligt får dock överklagas särskilt när nämnden

1. ogillat en invändning om jäv mot en ledamot av nämnden eller en invändning om att det finns hinder mot prövningen,
2. avvisat ett ombud eller ett biträde,
3. förordnat om saken i avvaktan på att ärendet avgörs,
4. förelagt någon att genomgå läkarundersökning, eller
5. förordnat om ersättning för någons medverkan i ärendet.

Statens skolinspektion ska vara motpart till den yrkesutövare som överklagat Lärarnas ansvarsnämnds eller en domstols slutliga beslut enligt denna lag.

Beslut av Lärarnas ansvarsnämnd gäller omedelbart om inte annat anges i beslutet.

Paragrafen är ny. I paragrafens *första stycke* anges att beslut av Lärarnas ansvarsnämnd får överklagas till de allmänna förvaltningsdomstolarna, dvs. till förvaltningsrätt, kammarrätt och slutligen Regeringsrätten. För prövning hos de högre instanserna krävs prövningstillstånd. Av paragrafens *andra stycke* framgår att nämndens beslut får överklagas

endast av den beslutet riktar sig till och Statens skolinspektion. Den som anmält en fråga till Statens skolinspektion har således inte rätt att överklaga. I *tredje stycket* regleras möjligheten att överklaga beslut som inte är slutliga. Det gäller beslut om att nämnden ogillat en invändning om jäv, avvisat ett ombud eller biträde, förordnat om saken i avvaktan på ett avgörande av ärendet eller förordnat om ersättning för någons medverkan i ärendet. Överklagande i denna del hindrar inte den fortsatta handläggningen av ärendet. Av *fjärde stycket* framgår att Statens skolinspektion som anmälare till Lärarnas ansvarsnämnd ska vara den enskildes motpart vid en eventuell domstolsprocess. I avsaknad av en sådan regel skulle Lärarnas ansvarsnämnd enligt de allmänna bestämmelserna i förvaltningslagen vara den enskildes motpart vid förvaltningsdomstolarna. Av *femte stycket* framgår att Lärarnas ansvarsnämnds beslut ska gälla omedelbart om inte annat anges i beslutet. Detta för att det inte är lämpligt att en lärare eller förskollärare som fått beslut om återkallelse av sin legitimation tillåts behålla legitimationen under den tid det är möjligt att överklaga beslutet.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.12.

7.2 Författningskommentar till bestämmelsen om införandet av skollagen

34 § I fråga om lärare eller förskollärare som saknar legitimation för att bedriva undervisning i skolväsendet enligt 2 kap. 13 § i den nya skollagen och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller fritidspedagog före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen 2 kap. 3 § första och andra styckena eller 2 a kap 3 § andra stycket i 1985 års skollag tillämpas i stället för 2 kap. 13, 17 och 18 §§ i den nya skollagen, dock längst till utgången av juni 2015.

Lärare som saknar legitimation för att besluta om betyg enligt 3 kap. 15 § i den nya skollagen och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller fritidspedagog före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen vara behöriga att besluta om betyg, dock längst till utgången av juni 2015

Första och andra stycket gäller inte lärare som uppfyller kraven i 2 kap. 17 § i den nya skollagen och som före den 1 juli 2011 har ingått avtal om anställning som lärare för att bedriva sådan undervisning som avses i samma paragraf.

Kravet på genomförd introduktionsperiod i 2 kap. 16 § gäller inte lärare eller förskollärare som har avlagt behörighetsgivande examen och ingått avtal om anställning som lärare eller förskollärare före den 1 juli 2011.

Paragrafen motsvarar delvis 34 § i lagen (2010:xxx) om införande av skollagen. I *andra stycket* som är nytt föreskrivs att lärare som saknar legitimation för att besluta om betyg och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller fritidspedagog före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen vara behöriga att besluta om betyg, dock längst till utgången av juni 2015. I *fjärde stycket* som är nytt regleras att kravet på genomförd introduktionsperiod inte gäller lärare eller förskollärare som har avlagt behörighetsgivande examen och ingått avtal om anställning som lärare eller förskollärare före den 1 juli 2011.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 5.

7.3 Författningskommentar till bestämmelsen i offentlighets- och sekretesslagen

23 kap. Sekretess till skydd för enskild i utbildningsverksamhet m.m.

7 § Sekretess gäller hos Statens skolverk inom Lärarnas ansvarsnämnd i ärenden som anmälts dit, hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden som uppkommit där till följd av överklagande av beslut samt i tillsynsverksamhet hos Statens skolinspektion och Myndigheten för yrkeshögskolan för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Sekretessen gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen motsvarar delvis 23 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). I paragrafens första stycke har Lärarnas ansvarsnämnd lagts till. Sekretessen enligt 23 kap. 7 § ska även omfatta uppgifter om enskilds personliga förhållanden vid Lärarnas ansvarsnämnd. Sekretess gäller om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Med enskild avses i detta sammanhang inte den legitimerade utan endast andra privatpersoner. Sekretessen när det gäller den legitimerade regleras i 23 kap. 7 a och 7 b §§. Sekretess gäller dock inte beslut i ärende.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.14.

Legitimation och annan behörighet för yrke inom skolväsendet

7 a § Sekretess gäller hos Statens skolinspektion i ärende om legitimation för uppgift om den legitimerades hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider betydande men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen är ny. Sekretess kan enligt paragrafen gälla hos Statens skolinspektionen för uppgift om den legitimerades hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om denne eller någon närstående till denne kan antas lida betydande men om uppgifterna röjs. Detta s.k. raka kvalificerade skaderekvisit innebär att det endast är särskilt integritetskänsliga uppgifter som kan hemlighållas med stöd av den föreslagna bestämmelsen, exempelvis uppgifter om allvarlig brottslighet eller om missbruk. Sekretessen gäller dock inte beslut i ärende.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.14.

7 b § Sekretess gäller hos Statens skolverk inom Lärarnas ansvarsnämnd i ärende om legitimation för uppgift om den legitimerade eller sökandes hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider betydande men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller inte beslut i ärende.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen är ny. Sekretess kan enligt paragrafen gälla i ärenden hos Lärarnas ansvarsnämnd för uppgift om den legitimerades eller sökandens hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om denne eller någon närstående till denne kan antas lida betydande men om uppgifterna röjs. Liksom när det gäller den nya 23 kap. 7 a § innebär det raka kvalificerade skaderekvisitet att det endast är särskilt integritetskänsliga uppgifter som kan hemlighållas, exempelvis uppgifter om allvarlig brottslighet eller om missbruk.

Paragrafens innehåll behandlas i avsnitt 4.14.

Sammanfattning av delar av betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52)

Utredaren redovisade sitt betänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* till regeringen i maj 2008 (SOU 2008:52). I betänkandet föreslås behörighetskrav för förskollärare och lärare inriktade mot vissa skolformer, årskurser och ämnen. Vidare föreslås att ett legitimationssystem för lärare respektive förskollärare ska införas. Det föreslagna legitimationssystemet tar sin utgångspunkt i det legitimationssystem som finns inom hälso- och sjukvården och innebär således att legitimation både kan utfärdas och under vissa omständigheter återkallas. Utredaren har även tagit intryck av system som finns i andra länder, företrädesvis Skottland och Kanada (Ontario). Legitimation ska enligt förslaget vara ett krav för att få anställas som lärare eller förskollärare utan tidsbegränsning.
Nedan sammanfattas de delar av betänkandet som är relevanta för remisspromemorians förslag, dvs. det som rör ett legitimationssystem för lärare och förskollärare.

Lärarexamen

En väl fungerande lärarutbildning är en förutsättning för att det ska finnas kompetenta lärare i skolan. Utredaren föreslår att legitimation ska bygga på att läraren har en relevant lärar- eller förskollärarexamen. Det ingick emellertid inte i utredningens uppdrag att lämna förslag till hur lärarutbildningen bör utformas, utan sådana förslag finns i prop. (2009/10:89) om en ny lärarutbildning.

Provår

Syftet med provåret är dels att genom en yrkesintroduktion ge de nya lärarna en god start på sitt yrkesliv, dels att bedöma deras lämplighet för yrket. Efter examen ska läraren ansöka om en tidsbegränsad anställning för att fullgöra sitt provår. Anställningen ska avse sådan undervisning som läraren har utbildning för.

Under provåret ska läraren tilldelas en mentor och få avsätta arbetstid för sin yrkesintroduktion. Mentorn ska framför allt ha en stödjande roll men ska även medverka i bedömningen av provårsläraren.

För att säkerställa en lägsta godtagbar nivå föreslås att staten ersätter huvudmännens lönekostnader med motsvarande 10 procent för provårsläraren och 5 procent för mentorn.

Rektor ska tillsammans med mentorn bedöma provårsläraren vid minst två tillfällen. Bedömningen ska utgå från nationella kriterier som Skolverket utvecklar i samråd med berörda intressenter.

Legitimation

Enligt utredningens förslag ska det krävas lärarlegitimation för att undervisa i förskoleklassen och uppåt. Vidare ska endast legitimerade lärare självständigt få sätta betyg samt vara mentorer för provårslärare. Dessutom ska krävas legitimation för att läraren ska kunna anställas utan tidsbegränsning.

Lärare ska ansöka om legitimation hos Skolverket. Om rektorn och mentorn har bedömt att läraren är lämplig för yrket ska legitimation i normalfallet beviljas. Skolverket ska upprätta ett offentligt register över de personer som genomgår provår och de som erhållit legitimation. Av legitimationen ska tydligt framgå i vilka ämnen, årskurser och skolformer som läraren är behörig att undervisa. Behörigheten fastställs utifrån inriktningen på lärarens examen. En lärare ska kunna utöka sin behörighet genom vidareutbildning.

Undantag från kravet på legitimation med relevant inriktning för att undervisa förutsätter beslut av skolans styrelse och får gälla högst ett läsår i taget. För fristående skolor ska beslut fattas av det beslutande organet för skolan. Sådana beslut förutsätter brist på behöriga lärare eller synnerliga skäl. Undantag från bestämmelsen att endast legitimerade lärare får anställas utan tidsbegränsning ska inte kunna medges.

Återkallelse av legitimation

En legitimation ska kunna återkallas om läraren genom grov oskicklighet eller på annat sätt visat sig uppenbart olämplig för yrket. Detsamma gäller om läraren på grund av någon annan omständighet, exempelvis missbruk, inte kan utöva yrket på ett tillfredsställande sätt.

Utredningen föreslår att en särskild nämnd, Lärarnas ansvarsnämnd, ska inrättas vid Skolverket. Nämnden ska avgöra frågor om återkallande respektive förnyat beviljande av legitimation. Statens skolinspektion föreslås vara den instans som utreder anmälningar mot lärare. Inspektionen ska kunna framföra kritik mot den enskilde läraren, men också kunna begära hos Lärarnas ansvarsnämnd att legitimationen återkallas.

Ytterligare kvalifikationssteg

På alla nivåer inom skolsystemet ska en lärare kunna utnämnas till särskilt kvalificerad lärare. Vissa lärare på gymnasieskolan ska dessutom kunna utnämnas till gymnasielektorer. Särskilt kvalificerad lärare och gymnasielektor ska vara skyddade yrkestitlar som bara får användas av dem som utnämnts av Skolverket.

Särskilt kvalificerad lärare

Enligt förslaget ska det finnas två vägar att bli särskilt kvalificerad lärare. Båda förutsätter legitimation och minst fyra års väl vitsordad tjänstgöring. Den första vägen (särskild meritering) bygger på att läraren har bedömts som särskilt skicklig i sitt yrke genom att ha genomfört ett väl dokumenterat praktiskt pedagogiskt utvecklingsarbete av relevans för yrkesrollen. Den andra vägen bygger på att läraren avlägger minst licentiatexamen eller motsvarande.

Gymnasielektor

En legitimerad lärare i gymnasieskolan med behörighet i ämnen med huvudsakligen teoretiskt innehåll ska efter ansökan kunna utnämnas till gymnasielektor. Detta förutsätter att läraren har avlagt doktorsexamen inom ett huvudområde som helt eller i huvudsak motsvarar undervisningsämnet.

Författningsförslag i betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) av betydelse för förslagen i remisspromemorian

1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)
Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)
dels att 2 kap. och 11 kap. 7 § och 12 kap. 10 § samt 13 kap. 10 § ska upphöra att gälla,
dels att 2 a kap. 3 § och 2 b kap. 7 § och 9 kap. 2, 8, 8 b och 16 b §§ samt 15 kap. 2 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel, 2 kap. och tio nya bestämmelser, 2 a kap. 3 a–3 j §§ av följande lydelse.

2 kap. Den kommunala organisationen för skolan

Ledningen för skolan

1 § Varje kommun och landsting ska som styrelse för sitt offentliga skolväsende utse en eller flera nämnder.

För en sådan nämnd gäller vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900). Föreskrifterna om självförvaltningsorgan i 7 kap. 18–22 §§ ska dock inte tillämpas i fråga om uppgifter för vilka ansvaret enligt denna lag eller andra bestämmelser ankommer på nämnden eller någon annan.

2 § För ledningen av utbildningen i skolorna ska det finnas rektorer. Rektorn ska hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. Det åligger rektorn att särskilt verka för att utbildningen utvecklas.
Som rektor får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har förvärvat pedagogisk insikt.

Lärarbehörighet

3 § Behörig att undervisa i det offentliga skolväsendet är den som har en lärarexamen avsedd för den undervisning läraren ska bedriva och som har en sådan legitimation för yrket som avses i 6 §.

Den som saknar legitimation men genomgår provårstjänstgöring enligt 5 § får undervisa utan särskilt beslut enligt 4 § fjärde stycket.
Regeringen får meddela föreskrifter om vilken lärarexamen som krävs för att vara behörig att undervisa i olika delar av det offentliga skolväsendet.

4 § Kommuner och landsting är skyldiga att för undervisningen använda lärare som är behöriga enligt 3 § första eller andra stycket.
Undantag från skyldigheten i första stycket får göras endast om behöriga lärare inte finns att tillgå eller det finns något annat synnerligt skäl med hänsyn till eleverna. En lärare som inte är behörig får under högst ett år i sänder bedriva undervisning.

Den som ska bedriva undervisning utan att vara behörig ska vara lämplig och i första hand ha utbildning motsvarande vad som krävs enligt 3 § första stycket.

Beslut om att för undervisningen använda en lärare som avses i tredje stycket ska fattas av skolans styrelse. Sådant beslut behövs dock inte om användandet endast är kortvarigt.

Varje kommun och landsting ska sträva efter att för undervisningen i gymnasieskolan, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning anställa lärare som har forskarutbildning.

Lärarlegitimation

Beviljande av legitimation

5 § En lärare får anställas för högst ett år för att genomföra praktisk tjänstgöring för att erhålla legitimation för yrket (provår). En anställning för att genomföra provår får förlängas om det föreligger särskilda skäl, dock längst med ett år.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ska lämna närmare föreskrifter om provårets utformning och innehåll.

6 § Den som avlagt sådan lärarexamen som avses i 3 § och som därefter fullgjort provår kan efter ansökan få legitimation för yrket.

Legitimation får inte meddelas om förhållandena är sådana att en legitimation vid en prövning enligt 15 § hade återkallats om sökanden hade varit legitimerad.

7 § En lärare med utländsk lärarexamen kan få legitimation för att utöva yrket i Sverige om den utländska utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar de krav som anges i 6 §.

Högskoleverket bedömer om kraven för legitimation är uppfyllda. Statens skolverk prövar en ansökan om legitimation. Om sökanden har en utländsk lärarutbildning ska Högskoleverkets yttrande bifogas ansökan.

En lärare som har ett annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska kan få legitimation endast om han eller hon har de kunskaper i svenska som behövs.

8 § Beteckningen legitimerad lärare får endast användas av den som innehar legitimation.

9 § En lärare som genomgår provår har under provåret rätt till råd och stöd av en legitimerad lärare.

Anställning utan tidsbegränsning

10 § Endast den som har legitimation för yrket får anställas utan tidsbegränsning som lärare.

Särskilt kvalificerad lärare samt gymnasielektor

11 § En legitimerad lärare ska efter minst fyra års väl vitsordad tjänstgöring utnämnas till särskilt kvalificerad lärare om han eller hon,

1. har bedömts som särskilt skicklig i sitt yrke på grundval av att ha genomfört ett väl dokumenterat praktiskt pedagogiskt utvecklingsarbete av relevans för yrkesrollen eller
2. har avlagt minst licentiatexamen eller motsvarande inom ett huvudområde som helt eller i huvudsak motsvarar ett undervisningsämne eller på annat sätt ryms inom begreppet utbildningsvetenskap.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska lämna närmare riktlinjer för bedömningen enligt första stycket 1.

12 § En legitimerad lärare som är behörig att undervisa i ämnen med huvudsakligen teoretisk inriktning i gymnasieskolan och som avlagt doktorsexamen inom ett huvudområde som helt eller i huvudsak motsvarar ett sådant undervisningsämne som läraren är behörig i ska efter ansökan kunna utnämnas till gymnasielektor.

13 § Statens skolverk ska pröva en ansökan från en lärare om att utnämnas till särskilt kvalificerad lärare respektive gymnasielektor.

14 § Endast den som utnämnts till särskilt kvalificerad lärare eller gymnasielektor får använda respektive benämning.

Återkallelse av legitimation

15 § En legitimation ska återkallas om den legitimerade,

1. genom grov oskicklighet eller på annat sätt visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket,

2. på grund av sjukdom eller liknande omständighet inte kan utöva yrket tillfredställande eller
3. själv begär att legitimationen ska återkallas.

I ett ärende enligt första stycket får legitimation återkallas för tiden fram till dess frågan om återkallelse har prövats slutligt om det finns sannolika skäl för återkallelse och det är påkallat från allmän synpunkt.
Ett beslut enligt andra stycket gäller i högst sex månader. Om det finns särskilda skäl får beslutets giltighetstid förlängas med högst sex månader.

16 § Har en legitimation återkallats kan en ny legitimation beviljas efter ansökan om förhållandena medger det.

17 § Frågor enligt 15–16 §§ prövas av en särskild nämnd vid Statens skolverk. Nämnden ska benämnas Lärarnas ansvarsnämnd.

18 § Frågor enligt 15 § tas upp efter anmälan av den statliga myndigheten med ansvar för skolinspektionen eller på ansökan av den legitimerade själv. Frågor enligt 16 § tas upp på ansökan av den berörde.

Lärarnas ansvarsnämnd

19 § Ansvarsnämnden består av en ordförande och sex andra ledamöter. Ledamöterna utses av regeringen för tre år. Ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskilda sakkunskaper om och praktiska erfarenheter av skolverksamhet och lärarens uppdrag.

För ordföranden ska för samma tid utses en ställföreträdare. Ställföreträdaren ska vara eller ha varit ordinarie domare. För övriga ledamöter ska det finnas ett tillräckligt antal ersättare som ska utses för samma tid som ledamöterna.

20 § Ansvarsnämnden är beslutför med ordföranden och fyra andra ledamöter närvarande.

21 § Förfarandet inför ansvarsnämnden är skriftligt. Nämnden ska hålla muntlig förhandling om enskild part begär det och det inte är uppenbart att skäl för förhandling saknas.

Överklagande m.m.

22 § Ansvarsnämndens beslut enligt detta kapitel får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Ansvarsnämndens slutliga beslut får överklagas av den statliga myndigheten med ansvar för skolinspektionen för att tillvarata allmänna intressen eller av en enskild om beslutet har gått denne emot.

23 § Statens skolverks beslut enligt detta kapitel får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om beslutet gäller,

4. legitimation enligt 6 §,
5. utnämning av särskilt kvalificerad lärare enligt 11 §, eller
6. utnämning till gymnasielektor enligt 12 §.

Andra beslut av Skolverket enligt detta kapitel får inte överklagas. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

24 § Avgift får tas ut för att pröva ansökningar om legitimation och om att utnämnas till särskilt kvalificerad lärare respektive gymnasielektor. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer fastställer avgiftens storlek.

25 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska föra ett register över legitimerade lärare och lärare som genomgår provår.

Kompetensutveckling

27 § Varje kommun och landsting ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Kommuner och landsting ska vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling.

28 § Kommuner och landsting ska se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010 och tillämpas på undervisning och förskoleverksamhet som äger rum efter den 1 juli 2010, om inte annat föreskrivs nedan.
2. En lärare som före ikraftträdandet anställts utan tidsbegränsning med stöd av 2 kap. 4 § andra stycket i sin äldre lydelse ska till och med utgången av vårterminen 2018 anses som behörig för den undervisning som han eller hon anställts för.
3. En förskollärare ska till och med utgången av vårterminen 2018 anses behörig att bedriva undervisning i förskoleklass.
4. För en lärare som avlagt lärarexamen före lagens ikraftträdande ska vid tillämpning av 2 kap. 6 § i stället för kravet på provår gälla att läraren under minst två år motsvarande heltid efter den 1 januari 2000 undervisat i de ämnen eller årskurser läraren har utbildning för. Detsamma ska gälla för en sådan lärare som avses i punkten 2.
5. För en förskollärare som avlagt examen före lagens ikraftträdande ska vid tillämpning av 2 a kap. 3 d § i stället för kravet på provår gälla att förskolläraren

under minst två år motsvarande heltid efter den 1 januari 2000 bedrivit pedagogisk verksamhet i förskolan.

6. En lärare som enligt 2 kap. 4 a § i dess tidigare lydelse fått behörighetsbevis av Högskolverket ska vid tillämpningen av 2 kap. 6 § jämställas med den som har lärarexamen. Vad som i punkten 4 föreskrivs ska även gälla för en sådan lärare.

Förslag till förordning (2009:00) om legitimerade lärare m.m.

3 kap. Register över legitimerade lärare och förskollärare

1 § Statens skolverk ska med hjälp av automatiserad behandling föra ett register över legitimerade lärare och förskollärare.

2 § I fråga om personuppgifter ska registret ha till ändamål att tillhandahålla uppgifter för huvudmän eller andra om att en lärare erhållit legitimation för yrket samt dennes behörighet att undervisa. Registret ska även ha till ändamål att tillhandahålla uppgifter om att en lärare utnämnts till särskilt kvalificerad lärare eller gymnasielektor eller att en förskollärare utnämnts till särskilt kvalificerad förskollärare.

3 § Statens skolverk är personuppgiftsansvarig enligt person-uppgiftslagen (1998:204) för registret.
4 § Registret ska innehålla uppgifter om,
- fullständigt namn, personnummer, eller om sådant saknas, födelsedata för läraren eller förskolläraren,
- tidpunkt för legitimering,
- lärarens behörighet att undervisa,
- läraren utnämnts till särskilt kvalificerad lärare eller gymnasielektor, samt om
- förskolläraren utnämnts till särskilt kvalificerad förskollärare.

5 § När Lärarnas ansvarsnämnd meddelat beslut om att återkalla en legitimation för en lärare eller förskollärare ska uppgifter om personen gallras ur registret så snart som möjligt efter det att beslutet vunnit laga kraft.

6 § Statens skolverk ska utöver registret enligt 1 § föra ett register över lärare och förskollärare som genomgår provår för att erhålla legitimation för yrket. När en person erhållit legitimation ska uppgifterna om denne gallras ur registret.

4 kap. Övrigt

1 § Vid bestämmande av storleken på sådan avgift som avses i 2 kap. 25 § och 2 a kap. 3 j § skollagen (1985:1100) gäller bestämmelserna i 9–14 §§ avgiftsförordningen (1992:191), varvid för ansökan om legitimation gäller avgiftsklass X. För ansökan om att utnämnas till särskilt kvalificerad lärare eller särskilt kvalificerad förskollärare och gymnasielektor gäller avgiftsklass Y.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2010.
2. Den som senast vid ikraftträdandet har avlagt specialpedagogexamen ska jämställas med speciallärare vid tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. 4, 6–11, 14–16 och 18 §§.
3. För den som avlagt en lärarexamen före ikraftträdandet ska i stället för de krav på visst antal högskolepoäng som anges i 2 kap. 1 och 13 §§ gälla vad som vid tidpunkten för aktuell examen krävdes för behörighet i ett ämne.

Förteckning remissinstanserna: Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52)

Riksdagens ombudsmän (JO), Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Datainspektionen, Statskontoret, Statistiska centralbyrån, Socialstyrelsen, Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, Statens institutionsstyrelse, Handikappombudsmannen, Myndigheten för handikappolitisk samordning, Barnombudsmannen, Statens skolverk, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, Myndigheten för skolutveckling, Nationellt centrum för flexibelt lärande, Högskoleverket, Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Centrala studiestödsnämnden, Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Kungliga Tekniska Högskolan, Luleå tekniska universitet, Karlstad universitet, Växjö universitet, Örebro universitet, Mittuniversitetet, Högskolan i Borås, Högskolan i Dalarna, Högskolan på Gotland, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, Konstfack, Kungliga Musikhögskolan, Malmö högskola, Mälardalens högskola, Södertörns högskola, Högskolan i Jönköping, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Sametinget, Arbetsförmedlingen, Sameskolstyrelsen, Statens skolinspektion, Botkyrka kommun, Gislaveds kommun, Göteborgs kommun, Karlskrona kommun, Karlskoga kommun, Krokoms kommun, Lomma kommun, Malmö kommun, Nynäshamns kommun, Osby kommun, Oskarshamns kommun, Piteå kommun, Ragunda kommun, Skellefteå kommun, Sollentuna kommun, Stockholms kommun, Sölvesborgs kommun, Uppvidinge kommun, Övertorneå kommun, Internationella engelska skolan Enskede, Kunskapsskolan i Sverige AB, Pysslingen förskolor och skolor AB, Handikappförbundens samarbetsorgan, Sveriges Kommuner och Landsting, Svenskt Näringsliv, Företagarnas Riksorganisation, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Kommunalarbetareförbundet, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Sveriges Skolledarförbund, Friskolornas Riksförbund, Föräldraalliansen Sverige, Lärarutbildningskonventet, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Delegationen för romska frågor, Svenska Tornedalingarnas Riksförbund.

Skolväsendets överklagandenämnd och Arbetsmiljöverket hade inga synpunkter på betänkandet.

Spontana remissyttranden

Stockholms Musikpedagogiska Institut, Riksförbundet För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB), Sveriges Musik- och kulturskoleråd (SMOK), Ulla Lindgren, Historielärarnas Förening, Svenska OMEP, Föreningen Svenska Läromedel, Varbergs Kulturskola, Lärarförbundet (Göteborgs lokalavdelning), Lärarförbundets studerandekommitté, Sveriges Universitetslärarförbund (SULF), Hantverkarnas Riksorganisation (HR), Sveriges Vägledarförening, Lärarnas Riksförbund Studerandeförening, Eva Jornedal Stockholms universitets studentkår.

Remissinstanser som avstått från yttrande

Ekonomistyrningsverket, Gymnastik- och idrottshögskolan, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Utbildning till yrkeslärare (U 2008:05), Överklagandenämnden för högskolan, Lärarutbildningsutredningen (U 2007:10), Arboga kommun, Burlövs kommun, Filipstads kommun, Håbo kommun, Ljusdals kommun, Ljusnarsbergs kommun, Sollefteå kommun, Södertälje kommun, Torsås kommun, Älvkarleby kommun, Örebro kommun, Carlsons skola, Göteborgs högre samskola, Häggviks gymnasiesärskola, John Bauergymnasiet (Norrköping), Lundsbergs skola, Norrskenets friskola (Luleå), Nova Montessoriskola (Kungsbacka), Stiftelsen Kristofferskolan (Stockholm), Waldorfskolefederationen, Fria förskolors samverkansorganisation, Riksförbundet Hem och Skola, Sveriges elevråd, Sveriges Elevråds Centralorganisation, Vuxenstuderandes intresseorganisation, Vuxenutbildning i samverkan, delegation, Judiska centralrådet.